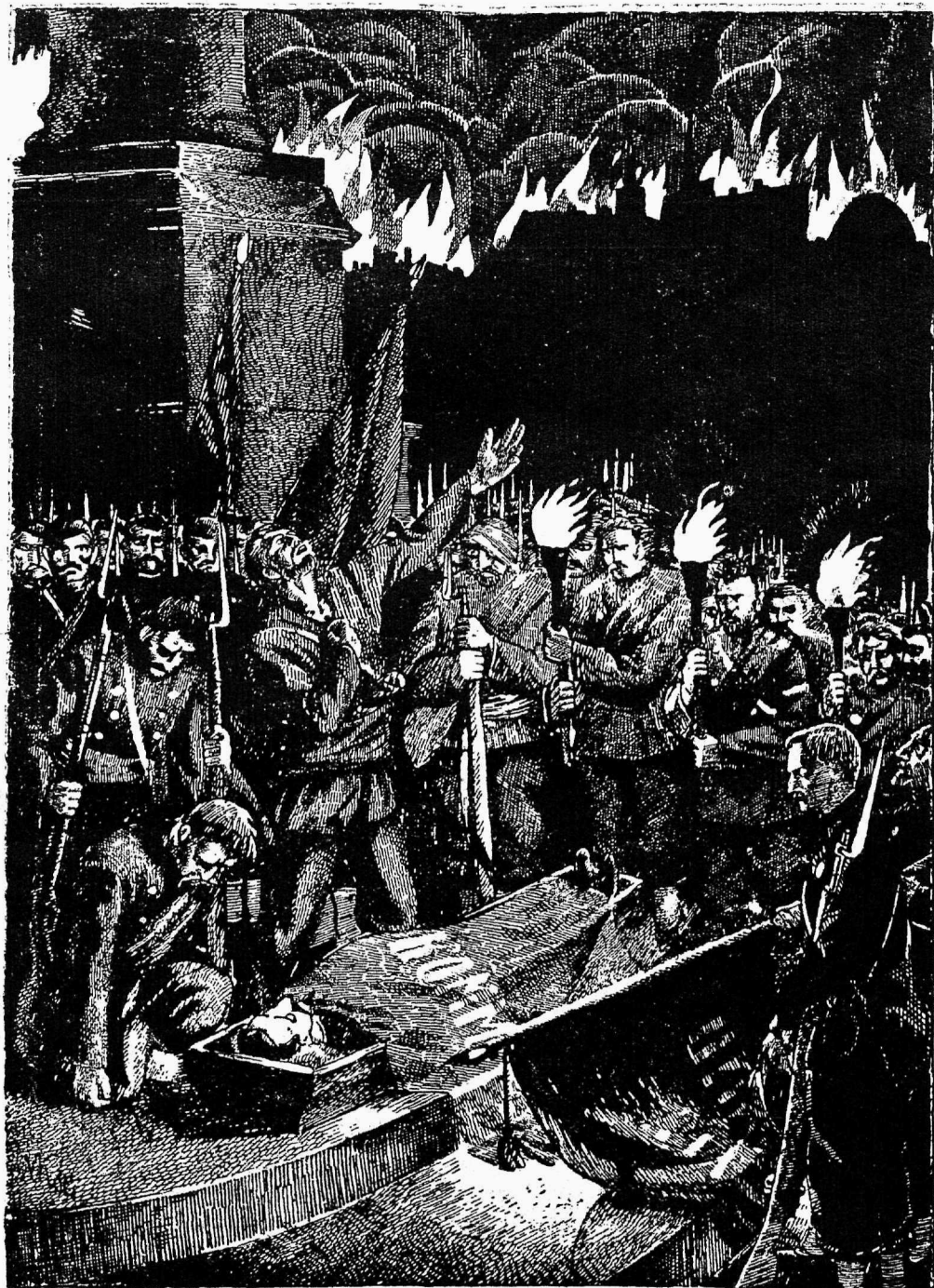

Klassiwoitlus

Sapetud kommunaari matuse kõne

1921. a. detsembris Eesti Soomeale lohistatud wangid

I rida (paremalelt paremale poole):
 1) Gustav Tuuberg, 2) Woldemar Soorits, 3) Alma Kamp (ligemal), 4) Heleene Kiu (tõigemal), 5) Mihkel Soop, 6) Marie Kütt, 7) Svan Kasala-Loowits, 8) Duhan Mikita.

II rida: 9) Karl Waldel, 10) Rudolf Gindorf, 11) Suhames Ahnen, 12) Woldemar Hammer, 13) Mihkel Siinor, 14) Heleene Tippo, 15) Suhames Metsaots, 16) Marie Ustav, 17) Erna Saarens, 18) Anna Seeto.

III rida: 19) August Timje, 20) August Subi, 21) Paul Schüts, 22) Marie Reinbach, 23) August Kioofus, 24) Lige Wabermann, 25) Marie Aha, 26) Elitabet West, 27) Heleene Kuppel, 28) Alhard Miringa, 29) Aleksander Wegner.

IV rida: 30) Karl Wäljaots, 31) Eltije Roonlik, 32) Paula Kwooffona, 33) Mart Meino, 34) Georg Kreuts (tõigemal), 35) Aleksander Saarnit, 36) Madamit Bogdanow, 37) Heleene Saha, 38) Rudolf Lees, 39) Alhard Anslaud.

V rida: 40) Peeter Lempo, 41) Miina Solt.

Kõik püüdnud jelsamal korral wälja lastud Anna Luuberg, selle kohta teatud surmaohtus eluagete junnitõu-nuhtluseks muudeti.

Kõik olid peeti luni wäljasaat-miseni koku 33 aastat 5 kuud 11 päeva, 5 tallest eetuurimisewangistust 16 a. 5 kuud. S. Kasaloowits, K. Wäljaots ja M. Siinor olid eluagetele junnitõuile mõistetud. Kõige kauem neist wangis oli M. Anslaud: 3 aastat 2 näd.

Wiktoria Kingissepp

24. (12.) 3. 1888 — 3. 5. 1922

Raske oop tabas 3. mail s.a. Eesti revolutsioonilist proletariaati: peale lihkisest demokraatlist sõjaväjakohumängu ja toorest piinamist tapeti Tallinnas selle päewa ilja õõsi Eestimaa kommunistlike partei keskkomitee liige ja Eesti tööliste liikumise juht viimastel aastatel — su Wiktoria Kingissepp.

*

Terwe kodanline ajakirjandus kujutas oma walge terrori ohwrit aiglaseks ja „degenererunud“, arenemises tagurpidi läinud inimeseks, et tema väärtust ja tema kaudu seda liikumist, mille eesotsas ta wõitles, kommunismust, töörahwa filmis maha kiskuda.

Mis aiglusesse puutub, siis ei oleks see ime: kolm ja pool aastat Eesti lämmatawas põrandaaluses — mitte elada, waid wõidelda, see tapab raudsemagi terwist; Wiktoria Kingissepp oli aga nõrga terwisega noorest saadik. Seda kõrgemaks oskab töölisteklassi tema eneseohwerdawat tööd innata.

„Degeneratsioon“ on aga nähtaw ainult kodanluse waatepunktilt: noormees, kes wäikekodanlisest ringkonnast pärit, kes kõrgema ariduse saanud, kel tee lahti kas wõi Eesti ministritoolile, ja korraga närus riietes, kattiste saabastega, aukuwajunud paledega, töörahwa ridades wõitlemas — mis wõib see kodanluse, liiati Eesti töusikkodanluse filmis muud olla kui „arenemises tagurpidi minek“, degeneratsioon! Waadates aga inimesesoo arenemise waatepunktilt on see kinnituseks Marxi õpetusele: proletaarlike revolutsiooni liginemisel leiab ka wäikekodanlistest ja kodanlistest kihtidest ärksam olus, kes ühiskonna ajaloolise arenemise käigust aru saab, teed wõitlewa proletariaadi ridadesse ja ühineb temaga töölisteklassi wabastusewõitluses kodanluse wasta. —

W. Kingissepp sündis Marienthali „mõisas“ Saaremaal, Kuresaare ligidal,

kus Wiktoria wanaisal Madu Kingisepal oma sepa-koda oli.¹ Juba Wiktoria esimistel eluaastatel aga kolis ta isa Eduard maalt linna, kus Wiktoria üles kaswas ja gümnaasiumi lõpetamiseni õppis.

Loomulikult oli ümbrus, milles Wiktoria oma nooruse mõõda saatis, äärmiselt umbne ja wanameelne, nagu seda Baltimaa wäikelinnadest tunneme: peale kihilise waimuöö walitses neis paikades weel rahwusline tagurlus, kadakasakslus, mis tee mattis isegi neile kodanlistele wabameelsetele wirwendustele, mida viimastel aastakümnetel Eesti rahwusliskultuuri ärkawates wäike kodanlistes kihtides wõis märgata.

Wiktoria Kingisepa ärk waim aga murdis selle kahetordse ühiskondlike wanameeluse müüri ja tungis otsekohe wärskemasse tuuleoosse, kui selle lained 1905. a. ka üle Baltimaade ummistanud wäljade puhuma hakkasid. Sel ajal Kuresaare gümnaasiumi wiimastes klassides õppides wõttis ta juba osa õpilaste põrandaalusest ringist ja käis kooli waheaegadel maal talurahwale — proletariaati oli Saaremaal äärmiselt wähe — seda uut tõe kuulutama, mida ta ise sotsialismuse õpetusest oli leidnud. Ja kui kodanlus teda iljem suures Saaremaa mäsfas (weebruari 1919) süüdistas, siis oli tal digus ainult selles mõttes, et pärastised liikumised teatawal määral omale juured ja seemneidud oli saanud osaltgi sellest külwist, millest ka W. K. oma kooliaastatel osa wõttis ja mis

¹ Tuleb tähendada et Marienthali „mõisa“ nimetus arwamist on tekitanud, nagu oleks W. K. wanemad mõisnikud olnud. See on põhjani ehtarwamine, nagu seda taga-pool ilmuwast kirjeldusest W. K. ehwanemate kohta selguste näeme. W. K. wanemad olid niisamawõrd mõisnikud, nagu seda on sadaned õppinud töölistel, kes pikema aja jooksul majajätki jõuamad ja wäikelinnades selle kaudu „hürjeriseisusesse“ tõusid.

Saaremaa talurahwa wiletjates elutingimistes ead pinda leidis.

Saaremaa oli aga ainult nõrk algus, sisejuhatatus; päris töö ja ühtlasi ka täienemine algas wast 1906. a. sügisel Peterburis, kuhu W. K. ülikooli astus. 1905. a. rewolutsiooni järellained woogasid weel woimsalt, isearanis punases Peterburis, kus proletariaat ästi organiseeritud ja arwurikas oli. Ka Eesti tööliste ridades, kuhu kodumaalt, karistusefalkade terrori eest pagedes, ulf rewolutsioonilistku jõudu juure tulnud, kijas elu ja tegewus. Sellesse tegewusesse, sellesse kihawasse woitluswoogu iippas W. K. kohe kui Peterburisse oli jõudnud. Ta nimetati Wenemaa sotsiaaldemokraatlise töölistepartei Peterburi komitee juures olewa Eesti agitaatoritekolleegiumi liikmeks ja määrati sellena peasjalikult Moskwa raiooni tööle. Need kuud Peterburi tööliste keskelt olid ka talle enesele dieti esimiseks tegelikuks sotsialismuse kooliks.

Kauaks ei saanud ta Peterburisse jääda; Tallinnas, Eesti töölisteliikumise keskkojas, oli ksaarivalituse tagurkusewool tegewamad jõud tööliste woitluseriidadest ära uhtunud, sinna oli uusti tegelasi waja, keda nuusturid weel ei tunnud, ja — Wiktor Kingisepp saadeti sinna, kewadel 1907. Mõnus aga ei lasknud kaua tööd jatkata ja sundis Wiktori ajutiseks Kurefaare terwist parandama. Aga juba sügisel ilmus ta uueste Peterburisse, ametlikult jälle ülikooli õppima, tegelikult aga pörandaalusele parteitööle.

Wahetajal oli ka Eesti sotsiaaldemokraatide ridades kindel wahetündinud „wee ja wee wahel“; kewadine koewerents oli näidanud, et ka siin kottulepet ei saa olla enamuse ja vähemuse wahel, ja sedamööda tuli tegelastel seisukoht wõtta. W. K. walis enamuse tee, mida ta algusest saadit loomusunniliselt käinud, ja sellele teele jäi ta kuni oma märtrisurmani.

Warsti tuli tal jällegi Peterburist lahuda ja Tallinna minna, kus ta 1907—8. a. talwe läbi äärmiselt raskestes tingimistes töötas. Kuna Tallinna organisatsioon laialiste sisekukkumiste tagajärjel, millest W. K. arwatawaste sellepärast pääsis et nuusturid teda ei

tunnud, peaaegu lõpulistult äwitati, muutus töö seal pöranda all üle jõu raskest, niiaästi enese warjamise kui ka ülewaltpidamise mõttes, ja W. K. lahkus 1908. a. kewadel Tallinnast, et Moskwasse sõita, kus ta ülikoolis Saksa keele õpetaja eksami mõtles teha ja sellega oma ainelist seisukorda pisut kindlustada, milleks ofalt ka perekondline seisukord sundis; wanemaielt kodunt ei tahtnud ta mingisugust tuetust wasta wõtta, ehk seda küll alalistelt pakuti. Müüid on kodanline ajakirjandus (muuseas „Waba Maa“) asjale niisuguse wärwi annud, nagu oleks ta oma majanduslise jõukuse tõtku wõinud Moskwasse sõita; tegelikult sündis see otse ümberpöördukt: et wahegi oma wiletjat ainelist olukorda parandada. Seega tuli küll esialgne õpetawa—looduse teadus — kõrwale jätta, aga see paistis woimaluse andwat edaspidi rohkem jõudu parteitööle pühendada.

Töö käis aga üle jõu, ja järgmisel kewadel oli terwis sedawõrd raugenud, et W. K. õppimise Moskwas pidi pooleli jätma. Ema tungiwatele palwetele järele andes läks ta Kurefaare terwist parandama, esialgu küll ainult mõneks kuuks, aga tegelikult oidis aigus teda seal ligi poolteist aastat kinni. Alles järgmise, 1910. a. sügisel wõis ta uueste õpetööd jatkata, seekord jälle Peterburi ülikooli keeleteaduseosakonnas.

Wahetajal ei lasknud W. K. kasutada mööda minna. Ta oli alalises ühenduses seltsimeestega Peterburis, Tallinnas ja wäljamaalgi, arutas nendega partei põhimõttelisi ja taktilisi küsimusi ja kaalus ettewõetawaid sammusi. Peterburisse jõudes oli sellepärast loomulik, et ta kohe jälle parteitööle sattus ja keeleteadus keeleteaduseks jäi. Wõib olla, ei olnudgi õpaine ta loomuse wastaw, waid ainult ädasunnil walitud; sellega oleks seletataw et ta järgmisel aastal uueste ülikoolitee muutis ja õigusteadust õppima akkas, mis talle kahtlemata, kui ühiskonnategelasele, wastawam oli.

Sinnamaale oli mustema reaktsiooni ajajärk pörandaaluse töö äärmise umbusufega lahenema akanud ja rewolutsiooniliikumise laine oli uue ooga tõusmas. Tagurkuse jääkaane wahelt tungisid kewadise suurewee juad wälja. Tundus seda kewadeõhku ka Eesti tööliste ridades, kes

Narwas pifa aja järele oma awalikkude äälekandjat affasid wälja andma. Narwa „Kiire“ ilmumine ei toonud mitte ainult uut elu laialistesse ulkadesse, waid ka uue, raske töödala partei tegelastele. Ja kus tööd tuli teha, pealegi rasket, karde-tawat tööd, seal oli Wiktor Kingisjepp alati saadawal. Oli siamaani wäljaastu-mine Peterburi awalikkudes seltsides, kus sm Kingisjepp pea ainuke aritlane oli, kes rewolutsioonilise töölisterohtluse seisukohaga esines, peale kitta põrandaaluse töö ainsamat laiemat tegewusewõimalust pakkunud, siis awas „Kiire“ tuetamine tööpõllu üle Peterburi, Eesti kuni Riia ja Elsingini. Ja — W. K. oli üks neist seltsimeestest, kes „Kiire“ jalgealuse kindlustamiseks kaugete okeaanitaguste seltsilistegagi elawamas kirjawaletuses seisis. Nende ridade kirjutaja isiklikud mälestused s. W. Kingisjepast algawad just kirjadega, mis see Elsingist, kus ta 1914. a. pagulaseks elas, „Kiire“ asjus Ameerikas saatis.

Töö „Kiire“ eaks oli awaram, sügawam ja tähtsam kui ainult ajalehe elusoidmine; see oli Eesti tööraha liikumise tüürimine ja juhtimine rewolutsioonilisele wõitlusele, mida käis Wenemaa s.d t.-partei enamline wool, mille kandjaks Eesti ka „Kiir“ oli. See oli tegelikult selle awaliku elu- ja surmawõitluse algus, mis W. K-l isiklikult lõppes 3. mail, Eesti proletariaadil aga edasi wältab — juba sel ajal kodanluseleeri ülejooksnud „sotsialistidega“, ifegi endiste enamlastega, nagu Aleksander Hel-lat, Mölder jt, wõi praeguste sotsiaal-demokraatidega, nagu U. Rei, U. Dinas, Alma Ostra, Sulbid, Kannid ja kuidas nende nimed olid, kes wähenluse radadel sammudes ka töölisterohtlust kokkuleppe äraandlikku umbkotti püüdsid wadada. Selles wõitluses oli W. K. juba siis üks filmapaistwamatest ja järjekindlamatest tegelastest.

„Kiir“ tõi talle ka karistuse kaela. Sinnamaani oli ta, olgugi et tal sandarmite arweraamatutes nii mõnigi patt oli arwesse märgitud, ifka weel terwe nahaga läbi libisenud; üks suurem nõupidamine „Kiire“ asjus Peterburis 1913. a. sügisel, kus juhtumisi ka üks nuuskur-osa wõtnud, tõi talle Eesti kuberneri Korostowetsi poolt wäljasaatmise

otfufe. Runa see aga ärjapostil alles mitme nädala pärast, wist keerulisi kantseleiteesi mööda rännates, Peterburisse jõudis, oli Kingisjepal mahti küllalt ennast aegfaste kõrwale puetada, põrandalla pugeda, ajuti Elsingis, ajuti Peterburis töötades, kuni 1914. a. suur ilmaföda lahti oli puhkenud.

Töölisterohtluse armuta mahafurumine sõjalgul andis wäsimata parteitegelasele filmapilguks „puhkuse“ — W. K. andis enese nüüd politsei kätte wäljasaatmise otfufe täitmiseks. Ta saadetakse esiti Ameerika, järgmise aasta kewadel Kaasani. Tegelikult tööst enam-wähem eemal leiab ta nüüd dieeti esimist korda mahti sügawamalt teooriaga tegemist teha. Seda teorialise küpsuse ja sügawuse puudust oli ta alati terawalt tunnud ja töölisterohtluse seas wälja astudes wõimalikult nende küsimuste piiridesse püüdnud jääda, mida ta kindlamine waldas. Seda ifukamalt astus ta nüüd sotsialismuse õpetuse suuremate algallikate, Marxi, Engelsi jt tööde kallale.

1916. a. jaanuaris lõpeb wäljasaatmise tähtaeg, W. K. pöörab martsis tagasi Peterburisse, lõpetab ülikoolis õppimistöö riigieksamiga ja saadetakse sama aasta juwel Saga-Kaukaasia wäeliinile ülewenemaalise linnadeliidu sanitaarosakonna juhatajaks.

Kui martsi rewolutsioon 1917. a. kewadel tsaarivalitsuse kukutanud ja järgnewad kuud töölisterohtluse filmahatavalt uue rewolutsiooni poole affawad tüürima, ei püü Kingisjepp kauem wõitluse kestkohast kaugel seista; ta wõtab ajutise puhkuse, jääb aga „wäejooksikuna“ tähtsamale wäerinnale — proletariaadi wõitluserinda, mis sotsialistlikse rewolutsiooniks walmib. Ta annab ennast täielikult ja temale omase energiaga parteitööle, juwe jooksul Peterburi, Narwa, Tallinna wahet soites ja igalpool tööraha jõudude koondamisele kaasa töötades. Kui agitaator, ifeäranis kodanluse ja sotsiaaläraandjate wastas, on ta „wäljaspool wõitlust“; ta teraw, sapine pilge, mis ühendatud külma, tõeasjadele rajatud loogikaga, on wastasele surmaw. Ei ole ime et ta wainuwaeses Narwas, kus sel ajal rohkel tööliskel elas, linnawalimistel kodanluse täieste löi ja linnawalitsuse enamlastele wõitis.

Talle endale oli aga Narwa liig kitsas, ja süüsihõõle ajus ta alaliskes Tallinna elama, kus oktoobrirevolutsiooni lähene-misel wõitlus ikka terawama kaju wõttis. Seda tegewusejärku kirjeldab üks W. K. ligematest kaaswõitlejatest Eesti tööraha suündinult-käigistatud ajalehes „Sparta-fuses“:

„Oktoobrirevolutsiooni ajal oli ta siidim organisatsioon ja kihutusekõneleja. Ei olnud wist ainuigi wabrikut ega sõjawäeosa, kus tema poleks kõnelema. Nagu ikka etteaatlik, niisama oli ta kohusetruu ega taganenud kõige kaela-murdwamatest ülesannetest, kui need talle peale pandi wõi ta ise tundis en-nast kohustatud olewat neid ette wõtma. Mäletan, kuidas sõjarevolutsioonikomitee otsustas teda sel ajal, mil Krasnow Gafinas ja Tallinn Peterburist ära lõigatud oli, Tapale luuramiskäigule saata. Ta pidi seltsamal päewal ehk ilje-malt järgmisel tagasi tulema. Väks aga kaks, kolm päewa, wist ligi nädal—kuid teda ei tulnud. Urwati kõige pahemat. Sõjarevolutsioonikomitee saatis salga madrused tagaotsimisele. Ja siis ilmus ta — nälginult, wäsinult. Tapal, kuhu ta raudteestreigi pärast weduriga sõitis, oli jaamakomendant ta wangistanud. Sealt saadeti ta Rakweresse — salaja ja wargi, et 49. korpusse wäeosa, kes linnas ja ümberkaudu seisis, wangist mitte midagi ei kuuleks. Siin pandi toime mitu ülekuulamist. Lubati maha lasta ja üles puua. Kuid lepidi ainult wangistusega ühiskus kongis, sest kontr-revolutsioon kartis sel ajal wäljakohut teha 24 tunni jooksul... Tallinnast saadetud madrused leidsid wangi juba wabastatult: wangiwahtidel oli siida saapafääre langenud revolutsiooni wõi-tude tagajärjel.“

Siis tuli lühike nõukoguwalitsuse aja-järk Gestis, kus W. K. Gestimaa nõu-kogude täidesaatwa-komitee liikmena for-raga mitmet walitsuseala juhtis: sise-asjandust, rahaasjandust, punasekaardi organiseerimist. Kui tagasi mõtelda nende päewade ja selle tegewuse peale, nende laialiste ülesannete peale, mida s. W. K. Eesti nõukoguwalitsuse lühikesel eluial täitis, siis on raske ette kujutada, kuidas ta nõrk terwis wastu suutis panna sellele äärmisele jõupingutusele, mida tegewus

nõudis, ja igas juletõmbes tuleb kinni-tada seda pilti, mis kaaswõitleja „Spar-tatufes“ W. K. selleaegset tööst maalib:

„Uiglane ja nõrk, kuid wäsimata ihu; närwilik, aga sarkastlikult-rahulik kõneleja-agitaator ning wali ja paljunõudew, kuid igalpool eeskaju andew ilgaw orga-nisaator oli igalpool. Täna saabab ta töölisterulga eesotsas ajaloolise loricogu—mäest alla; omme wõtab ta endises ärrasjaalis pilkawa muigega tulewa ärras-riigi profurwõrilt tänu, et „meil nii mõistlikud, ausad ja ideelised tööliste-juhid, kes waesed patused wihase rahwa käest ainult miisjudega päästnud“. Täna organiseerib ta toitlusewalikust, omme kuulab ta üle tulewast tõusikute riigi-wanemast, teda punakaart wangi wõtnud kui kontrerevolutsionääri. Täna tehakse talle ülesanne punaseid postkusi wormee-riima akata, paari päewa pärast sõidab ta karistuseajaga tulewase päkapiku-riigi lounapoolsele pealinna, et kontr-revolutsionääride peale kohut mõista ja asewalitsejat wangi wõtta. Miitingud, parteiosakonna koosolekud, aruanded kõrge torni all rahwamajas, konverentsid, kong-ressid, nõukogu koosolekud, nõupidami-ised kindluse kaitsmise üle, sõjawäe demo-biliseerimine, parunitepüüdmine — millest tema mitte osa poleks wõtnud? Kes ei mäletaks selleaegsetest proletaarlastest-wõitlejatest tema wäliselt külma, aga seesmiselt tulist ja sütitawat kõnet raud-kiiwite lähemisel? „Ainult üle meie surmufehade!“ Sel korral olid need mõneleegi — paljad sõnad; kuid kas oleks tema walmis olnud neid sõnu teuks muutma? Mõni aastat iljem näitas ta, et ka selles küsimuses mitte ainult sõnu teha ei osta...“

Weel üks pildike sellest ajast, ühe teise s. poolt, kes muidu nii mõnesgi küsimu-ses W. K-ga kokku ei leppinud, pildike, mis teda disiplinääritud parteitegelasena iseloomustab:

„Töölise“ toimetuses „Töölistemajas“ on salkkond juhtiwaid parteitegelasi koos. Arutatakse ühte taktikalist sammu, mille kohta W. K. waade teiste omast lahtu läheb. Talle piuitakse selgete teha et ta seisukoht õige ei ole, ja tal seda muuta tuleks. Suures saalis on koosolek, ja päewakorral on tähendatud küsimus. Toimetuse ruumis aga istub mõttes

W. R., pea sügawale käte wahela surutud. Keegi ei tea, mis ta audub. Koosolekul pannakse resolutsioon ette — teiste feltfiliste seisukohalt muidugi. Sõna küsib resolutsiooni kohta ka J. W. R. ja — tuetab kõige talle omase energiaga ette pandud resolutsiooni! Ta oli kaalunud ja kui ta otsuse oli teinud, astus ta sellega ette, kuigi see ta sinnamaalset seisukohast lahku läks. —

Febbruaris 1918 algas Saaremaalt fakslaste pealetungimine. Tsaariaegne Wene wägi on Kerenski walitsuse ajal põhjani lagunenu, temast ei ole enam sellelegi wastapanijat. Ta põgeneb paanikas, liikumist täielikult ummistades ja korralikku taganemist wõimatats tehes. Raitse jääb kohalikkude jõudude ooleks. Aga neid jõudu on wähe. Isegi tööliste punakaart on alles organiseerimisel, korralikust wäest ei ole weel juttugi. Weel wiimasel laupäewa ommikul, päew enne nõukogude lahkumist Tallinnast, tunnistawad sõjawäelised spetsialistid et kindluse raiooni 2000 mehega wõiks kaitsta, aga — ei olnud kahtesadagi korralikku sõjawäelast wälja saata. Nõukogudel tuleb Tallinnast lahkuda; Pärnust, Wiljandist, Tartust olid nad ennem juba lahkunud; teiste linnade sündmused tõendawad, kui mõtteta on nende targutamise, kes seletawad et midagi karta ei oleks olnud, kui nõukogude tegelased kõik Tallinna oleksid jäänud. Ka Soome sündmused piaksid neile paraja wastuse andma.

Taganes ka J. Kingisepp. Aga mitte meelt eites, waid selleks et uut pealetungimist ette walmistada, mis kõigi selleaegsete juhtiwate nõukogutegelaste ühine seisukoht oli. Et selleks pikka aega ei lähe, selles olid kõik ühisel arwamisel. Terwe rida feltfilisi, Anwelt, Sihwer jt, pidasid eeskätt tarwilikuks sõjawäelise ettewalmistuse eest oolitseda; Kingisepp ja mõned teised tegid seda Wenemaa nõukoguwalitsuse aparaadi kaudu; kolmandad parteilisel alal.

Peterburis, kuhu Cestist pagejad suuremal arwul esiotja piatama jääwad ja kus taganemise õhkkonna pinewus peagi oma äwitawat wilja akkab kandma, seisatab J. Kingisepp ainult mõne päewa ja sõidab siit edasi Moskwasse, Cesti proletariaadi esitajana 4. ülewenemaalisele nõukogudekongressile, kus ta üle-

wenemaalise kesktäidesaatwa-komitee liikmeks walitakse. Sellena jääb ta Moskwasse elama ja astub tegewusealale, mis kõige ligemas ühenduses proletariaadi klassiwaenlaste wasta wõitlemisega — uurijaks esiti kõrgema tribunaali, iljem ülewenemaalise kontrerevolutsiooni wasta wõitlemise komitee (we-tshe-ka) presiidiumi juures. See oli ala, kus ta ennast kõige kõhsemalt arwas ette walmistada wõiwat tulewasele wõitlusele selle kodanluslega, selle kütkest kord Cesti proletariaati waja tuleb wabastada. Ja ilma liialdamata wõib ütelda, et seitsmekuune töö kontrerevolutsiooniliste organisatsioonide tegewuse uurimise alal suure osa lisa andis endisele pörandalusele tegewusele selleks tööks, mida pärast Cesti demokraatlise pörandal all kolm ja pool aastat toimetada tuli.

Kui nowembris Sakjamaa rewolutsioon Saksa imperialismuse ja sellega ühes rajamaade okupatsiooni purustab, kui rajamaadel proletariaadil uueste oma kodanluslega film filma ja ammas amba wasta tuleb seista, ruttab J. Kingisepp esimiste seas Tallinna, kust Saksa raudsiurite wägi ta wälja oli peletanud. Tallinn on tarwis töörahwale tagasi wõita, punane nõukoguwalitsuse lipp Toompeale lehwima panna, Cestimaa kurnajatest wabastada; ja J. Kingisepp leiab et tema sellest wõitlusest, mis nüüd Cestis tulemas, eemal ei saa, ei tohi olla. Ta tuleb Moskwest Cesti sektiioonide keskkomitee esimehel kutsel ja ruttab selle otjusel jalamaid edasi Tallinna, kuhu ta 20. nowembri ümber (1918) jõuab.

Siin algab wiimane ajajärk ta tegewuse- ja wõitluserikkast elust. See wõitlus algab esimesest filmapilgust peale, ta on käimas juba enne kui W. R. Tallinna jõuab, enne juba kui punased wäed Narwale liginewad. Juba enne on Cesti kodanlus lepingu teinud Saksa okupatsioonitricannidega, ja selle põhjal awaldab Saksa soldatite nõukogu (11. now.) teadaande et ta „saab seni kui weel Saksa wäed siin on, rahu ja korra eest oolitsema“, ja et ta on „otsustanud wiimase minutini ei ühelgi tingimisel julgeolekut äraõhtu lasta“ (W. Kingisepp: „Iseiswuse itte all“, lk 10 ja järgmised). Ja weel ennem, juba 9. nowembril, oli sotšialdemokraat R.

Röftner Tallinna töölisi irnutanud et „... liitlaste poolt okupatsiooni lähemal ajal oodata on“ (sealsamas, lk 14). Mis selge sõnaga tähendas et Eesti kodanlus ja sotsiaalarvandjad Eesti juba aegfaste ette liitlastele olid ära sahkendanud, liitlaste wäed appi kutsunud Eesti proletariaadi wasta. Ja 12. nowembril olid Saffa soldatid tegelikult, sõjariistadega, kuulipildujatega ja suurtükkidega tööliste wasta, kes Eesti walitsuse wasta meeleawalduse toime panid, wälja astudes näidanud et Eesti kodanlus walmis on ka oma seniseid surujaid töörahwä mahataalamiseks kasutama. Eesti kodanluse terror töörahwä wasta algas esimiseft päewast, kui okupatsiooniwõim oli raugenud, ja ei olnud mingit pealetungimist Narwa all selle elusfekuftumiseks waja, nagu seda kodanlus iljem on ettefääneks toonud...

Sm Ringisfeppe pidi otsekohe pöranda alla minema, kuigi Tallinna tööliste nõufogu weel mõne päewa poolawalikult tegutfes ja ifegi „Kommunist“ mõne korra poolfleaduslikult ilmuda oli saanud.

Nowembrift 1918 algab f. Ringisfepal ifiklifelt — öö, pörandaalune pimedus, elu, mis ainult alaline wõitlus, millel ainult üks ülesanne, üks eesmärk: kodanluse wõimu purustada ja riiklist wõimu töörahwä nõufogude kätte wõtta. Eesti nõufogude wabariigi oli ta Eesti töölistefklassi wõitluse lipufirjaks üles seadnud juba 1918. a. fuwel oma raamatus „Kellele ifefeiwus, kellele ife?“ ja fümä ta sammus, teades et: „Läbi pimedä öö lähëb töörahwäs tõuswa päikese poole oma radafid käies... Töörahwä wõitluse tee on konarline ja okkiline, nagu tema elugi. Kuid see on aimus tee ja kõige lühem tee...“ (Sealsamas, lk 56.)

Esimistel nädalatel näib see eesmärk kiireste lähenewat. Detsembrikuu läbi lähenewad Narwa poolt punafed-wäed; jaanuari algul ulatab neid Tallinna tornidest pitafilmaga peaaegu juba nägema; suurtükkimüüriin on Tallinna äda-käes juba kuulda; seal tasfivad ministrid juba oma warandust ja walitus oma saladokumentifi laewale, et ära-fõiduks walmis olla.

Siis tuleb järff pööre, ja ihaldatud eesmärk taganeb, kaugeneb. 19. juulil

1919 tunnistab Eestimaa kommunistlike partei keskkomitee Wiktor Ringisfepa all-firjaga Eestimaa nõufogude-walitsuse (Eesti töörahwä kommuuna) lõpetatuks, ja warsti selle järele algafid sammud rahuläbirääkimisteks nõufogude Wenemaa ja Eesti wahel, mis 2. weebbruaril 1920 Tartus rahulepinguga ja Eesti kodanlike riigi ifefeiwuse tunnistamisefga nõufogude Wenemaa poolt lõppesid...

Meie jaksame endile ainult ette kujutada, mida Eestis proletariaadiliikumise eesotsas seistes selle pööre wätkel tuli läbi elada. Waewalt kunagi ostame innata ja kaaluda seda, mis f. Ringisfeppe neil murdefuudel läbi elas — ingelift raskestes kannatades, wälispidi wan-fumata proletariaadi wõitlusferidade ees-otsas seistes, piis ja lipp käes, teed näidates ja armuta oopa jagades wastaste riidasesse. Ta nägi sadade ja tuhandede wiifi kaaswõitlejaid langewat paremal ja pahemal käel; nägi feltimehi wäfiwat ja „puhkufese“ minewat; kuulis teifi kaugemal, kus nahk julge, wõitlejaid „arwustades“ ambaid lafjutawat. Ta ife jäi kindlalt wäerinna etteotsa ja wõitles edafi, juhtis edafi. Kodanlus turtfus ja wandus werist kättemaasmift — ta küüned olid selleks lihkifesed. Ratsuti nuhkifi rikkalikkude tafufummadega agaremale otfimisele meelitada ja õhutada — Ringisfeppe jäi nägematafs. Piinutati iga kättesattunud töölift ja painati Ringisfepa ülesandmift — ainult wähesed ükkifud ehk teadsid ta peiduurgast, ja needgi waitfifid — surmani; teised ei teadnud üles anda, kui oleksid nõrkenudgi piinade all.

Uga Ringisfepa kätt tunti töölisteliikumises iganal sammul, ja maaliidu äälekandja „Kaja“ oli sunnitud awalikult tunnistama et Ringisfeppe kõige agaram riigifogu tegelane on, kuigi ta liige ei ole. Et see tegewus iganal sammul wõitluseft kodanluse wasta õdgas, siis wõib omale selle wiha ette kujutada. Ja rõem, kui wiimaks 1. mail f.a. Tallinnas maifongifkäigul salapolitfei kätte sattunud tegelane Linthorst salapolitfei piinamise all, surmale filma waadates nõrkes ja oma wiletsat elu oida piüüdes teatas: Ma tean, kus Ringisfeppe elab!

Terwe rügement kõige kindlamaid ohwitserifi, junkruid ja wäljawalitud

soldatid seati kokku, et seda kardetud ja vihatud wastast kinni püüdma minna. Rõige meeskumad nuuskurite ja kaitsepoliitseinnikkude ulgast pidasid omale auks esimistena Ringisepa kallale tormata, ja „demokraatliku rahwawäe“ „ametnikud“ ohwitserid pidasid oma pühaks kohuseks pool alasti ja kaitseta wangi kallal metsikut wägivalda tarwitada.

Kuni niisama demokraatlik „sõjawäljakohus“ irwitades ta üle oma „otfuse“ tegi ja joobnud ohwitseride salt ta puruks pekstud elu lõpetas... Waiksel kewadepäewal, kus Eesti wabariigi poliitikataewast ainusgi pilweke ei tumestanud, oli demokraatlikel walitsusel wangi sattunud inimese ufkamisega nii arukordne kiirus, et 24 tundigi ta kinniwõtmisest mööda ei jõudnud, kui ta juba külmaks oli tehtud ja ta furnusehagi maailma filma eest warjule peidetud — et keegi demokraatlise Eesti walitsuse jälgi angunud kehagi küljes urgitsema ei saaks minna.

*

Eesti töölisteklassile saatusraske 3. mai sündmustil on sedawõrd sügaw ja tähtis et selle juures pikemalt piatada tuleb.

Ringisepa kinniwõtmise sündis 3. mai warasel öötunnil juudaseks saanud endise kaaswõitleja Linkhorsti täpipealse kättenäitamise ja juhtimise järele. Kodanlus tahtis aga sellestgi ä r a a n d m i s e sammust suurt trumpi teha oma enese ja oma palgaliste nuuskurite leidlikkuse ülistamiseks, et laialiste ulkade filmis kuidagi õigustada nende sadademiljonite raiskamist, mis demokraatlik walitsus salapolitseinnikkude karja ülewalpidamiseks maksimaksjatelt, töörahwa nahast wälja kurnab. Sellepärast anti ajalehetele käss asja nii kujutada, et „meie walweasutustel läks korda kindlaks teha Wiktor Ringisepa eluforterit“ („Waba Maa“ 4. 3. 22, nr 101). Ja edasi: „Teadmata oli Ringisepa elukoht, mille tõttu kõik ümbruskonna majad peale piiramist läbi otsiti... Medweeshi tänawal nr 14 oowipealset wäikest maja ei pannud dieti keegi tähelegi. Kui teised majad läbi otsitud, asuti lõpuks ka wäikse maja juure... Esialgul ei leitud Ringisepa. Asi paistis otsijatele süsgi kahtlane...“ Jne. Salapolitseile sõnakuulelik ajakirjandus tegi mis suutis,

et neid saamatuid sõõdikuid rahwa filmis kangelasteks kujutada, ehk see küll waewalt kangelaselik paistab, kui terwe rügement sõjawägesi: „kaitsepoliitsei, walitsupoliitsei ja sõjawäewõimude ühisel tege²wusel“ („Waba Maa“) ihe inimese kindlaste teatud kohast ja isegi ligipääsemise märkide teadmisel kinni wõtab. Weel wähem kangelaselik oli see et kinniwõttjad oma „aruldase saagi“ nii nagu ta kinni wõeti, „kuweta, saabas-teta, mütsita“ filmapilk raudu panid ja kaitsepoliitseisse toimetasid. Isegi mustemal tsaarivalitsuse filmapilkudel anti kinniwõetule mahti enamast wähemalt riideseggi panna. Eesti demokraatlikud kangelased ei lubanud sedagi. Sellewasta aga etendati oma demokraatlikku aumehelikkust W. K. Kortriperenaise, 58-aastase leknaise alastamata peksmisega, kusjuures tal mitu ammaft suust wälja löödi — Eesti salapolitseinnikkude armastatud sport.

Kinniwõtmisel tuleb puuditada weel üht asjaolu, millel teatud tähtsus: Ringisepa „wastakkamist“. Ka siin waletab salapolitsei oma aruandes ajakirjanduse juu läbi, kui ta kõneleb: „Wiktor Ringisepa oli wastakkamiseks walmis; rewolwer lastewalmis käes, sihtis ta. Enne kui ta trikli peale wajutada jõudis, löödi tapariist osawa löögiga käest maha.“ („Waba Maa.“)

See kirjeldus on käega katsutaw wale. Esiteks juba tehnikaliselt; teiseks sellepärast et partei keffkomiitael omawahelisel läbiarutamisel seisukohat oli wõetud, sel juhtumisel, kui pääsemise wõimalust ei ei ole, mitte wasta akata. Ja siin ei wõinud pääsemisest muudugi juttugi olla. Kolmandaks aga kirjeldasid teised lehed, kes oma teated niisamati salapolitsei käest said, sündmust teisiti: Ringisepa tahtnud laualt rewolwrit aarata; Ringisepa wõtnud rewolwri jne. Nähtawaste on teega eriti tõderakonna „Waba Maa“ salapolitseilikum olnud kui salapolitsei ise. Mõjuwatel põhjustel: just tõderakonna leht pidi oma lugejate filmis mingit õigustust otsima tapmise üle õiskaniseks.

Järgmised tunnid kaitsepoliitseis kulusid tähtsamatel riigikaitse tegelastel, keda Ringisepa juure lasti, tema peksmiseks ja piinamiseks, tema üle irwitamiseks,

mida kodanline ajakirjandus „ülekuulanisefeks“ nimetab, kuna walitsuse kehtkohas ametlikuks tapmisefks ettevalmistustsi tehti. Nende wiljaks oli sõjaministri järgmine

P ä e w a k ä s t

Nr 190.

Tallinnas, 3. mail 1922. a.

§ 1.

Njutise Walitsuse määruse 25. märtil 1919. a. ja Wabariigi Walitsuse otsuse 1-st detsembrist 1920. a. Migi Teataja nr 19 — 1919. a. ja nr. 211/212 — 1920. a. põhjal ajutan Tallinnas Sõjawaälja kohtu järgmises koosseius: Gesistuja Tallinna wahipataljoni ülema k. t. kapten Schmidt, liikmed: sõjawäeringonna staabist kapten Bauermann ja alamkapten Pawlowski, alamohwiteride koolist alamkapten Kattas ja Tallinna linna komendantuurist leitnant Puuüld. Kohtuasjaajajaks määran Tallinna wahipataljoniist Sw. ametniku Luif.

Nimetatud sõjawäljakohtul toku astuda Tallinnas „Sõdurite kodu“ 3. mail 1922. a. kell 18 ja mitte iljem kui kahe ööpäewa jooksul läbi harutada Saaremaakonna Kaarma Suurewalla liikme Wiktor Eduardi poeg Ringisseppe süüdistuse asja.

Tallinna linna komandandil määrata wastaw karauul kohtu istumise ruumi.

§ 2.

Njutise Walitsuse määruse 25-st märtil 1919. a., Wabariigi Walitsuse otsuse 1-st detsembrist 1920. a. ja siseministri resolutsiooni põhjal 3-st mailist 1922. a., millega Wiktor Eduardi poja Ringisseppe süüdistuse asi minule üle kantud on, annan selle päewakäsu § 1. nimetatud sõjawäljakohtu alla Wiktor Eduardi poeg Ringisseppe, sündinud 1888. a., pärit Saaremaalt Kaarma Suurewallalt; teda süüdistatasse jelles:

1) Et tema 1918. a. sõja ajal Wenemaaga oli korraldanud sõjamaeliste teadete kogumist ja jalkakuulamist waenlaste kasuks Eesti Wabariigi piirides.

2) Et tema 1918. a. saadil kuni siia ajani on Eesti Wabariigi piirides rahwast mässole õhutanud, Eesti Wabariigis maksma riiklise ja kogufondlise korra kukutamiseks, jelleks oistarbeks pöranmaaluseid organisatsioonist luues ja wastawa kirjanduse laialilaotamist organispeerinud.

3) Et tema õffel wastu 3-at maid 1922. a. eesmärgiga Wabariigi kaitsepolitsei ametnikku, Julius Palmi, kes rna teenistuse kohuste täitmisel oli, surmata temale rewolwriga warustatud olles wastu hakkas, kuna tema lasta ei saanud, temast mitte ära olenematel põhjustel, sest et rewolwer ära wõesti ja teda ennast wahi alla toimetati.

Ülewalnimetatud süüteod on ette nähtud Njutise Walitsuse määruses 25-st märtil 1919. a. § 19, p. 1., 2. ja 8.

Alla k.: Sõjaminister Kindral-Staabi Kindral-Major S o o t s.

See päewakäst on Eesti demokraatlise korra paljastamiseks enam wäärt kui tuhat muud sõnalist seletust. Punkt 1. sellest süüdistusest käib Tartu rahulepingu art. X järele amnistia alla, kui süütegu, mis enne rahulepingu tegemist toime pandud — kui üleilidse seda süütegu millegagi oleks tõendada wõidud, milleks aga wähemaidgi andmeid ei ole ette toodud, ka teenistusewalnis ajakirjanduses mitte. See punkt oleks wähegi forraliku rahwuswahelise asjaajamise juures tingimata maha kustutada tulnud. Punkt III oli wale otsani, nagu eelpool seletasime. Jäi järele ainult punkt II: et Ringisseppe kommunist oli ja sellena pöranada all — Eesti demokraatia ei anna mingisugust teist wõimalust! — kommunistlist kihutuse- ja organiseerimise-tööd tegi. See oli ta üks ja ainuke surma süü, mis kristliku „Päewalehe“ (4. mailist) tõendama ajas et Wiktor Ringisseppe paratamata kõrwaldama pidanud...

Kohtumõistmisest wõis niisugusel lool waewalt juttu olla, kus walitsew, pealegi „kristlik“ ringkond „paratamata kõrwaldamise“ wajuadust tunnistab. Ja töepoolest tihfab waewalt keegi seda liihkest tembutust „Sõdurite kodu“ kinniste uste taga, kus isegi wormilisele waewaks ei wõetud süüdistust põhjendada, waid wangistatud ohwri kallal wägivalda tarwitamisega oma werejani kirge rahuldani, waewalt tihfab keegi seda kohtupidamiseks nimetatagi. Aga seda oli tarwis, oli kiwes korras tarwis, sest kaitsepolitsei oli Ringisseppe kallal juba sedawõrd oma demokraatlikku inkwiisitsiooni tarwitanud et kohtuga rutata tuli, kui surmaotsusega iljaks ei tabatud jääda. Sest isegi kaitsepolitseilikku „Waba Maa“ kirjelduse järele tuli „sõduritel“ (töepoolest olid need ohwitserid) Ringisseppe purufspekstud keha autoft wälja ja kohtukotta kanda, kuna pärast „kohtu“ koguni „autosse paigutamiseega rohkem aega läheb“. Loomulik et ta „näust lahjaks jäänud, aiglase ilmega ja segase waatega“ paistis olewat. Misjuguine kommunist on Eesti demokraatliku kaitsepolitsei küüfist teifiti pääsenud!

Ühestainast tunnist oli küllalt et süüdistusmaterjal läbi arutada, ettetoodud süüdistust tõendada, kohtu-

alust üle kuulata, talle lubada isegi „kaitsekõnet“ pidada, otjust teha, seda protokollu panna ja kaebelusele teatada... Kuid Eesti demokraatlik sõjaväliatohus on kiirtuleotustega wilunud: Tartu tagawarapataljoni mõrtsukalises otjuses (13. juulil 1919, kus ihe lipniku õladelt wastastikkuses riislemises õlalappide mahakiskumise eest 22 soldatit surma ja 10 sunnitõõle mõisteti) — seal kulus iga kaebtusealuse asja läbiarutamiseks, juuidistuse tõendamiseks, otjuse tegemiseks ja wäljakuulutamiseks läbistikku koguni ainult üks minut aega.

Oli weel teinegi põhjus surmaotjuse täidesaatmise kiirustamiseks: Nõukogude Wenemaa efitus Tallinnas oli juba 3. mai leikpäewa paiku, kui teade Ringisepe wangistamisest linnas laiali lagunes, ametlikult Eesti walitjusega läbiwääkimisesse astunud K. wabastamise pärast. Wälisminister, tõberafondlane Unts Piip oli siis jesuiitlikult Wenemaa esitajat rahustanud: „Ringisepe asi on jedawõrd tühine et see waewalt kohtuni lähebgil!“ (Moskwa „Pravda“, 6. maist 1922.) Teatud mõttes oligi see õige: kaitsepolitsei oleks Ringisepe peaaegu enne kohtuni jõudmist ära nokitjenudgi. Aga demokraatlik walitus kartis siiski et mingisugune wahelastumine Ringisepe ta küüsilist elusalt wõib päästa, sellepärast täitis „kohus“ oma uilesande lubatud 48 tunni asemel ihe tunniga, ja niipea kui pimedus maad kattis, saadeti surmaotjus täide, selle peale waatamata et wälisminister Unts Piip, tõberafondlane, Wenemaa esitajale oli lubanud walitjuse ees jannusid astuda surmaotjuse täidewiimise pikendamiseksgi.

Urwane tarwikuluks siin kohal ka laiematele ringfondadele mälestuseks jätta nende demokraatliste riigitelaste nimesid, kes Wiktor Ringisepe surmas otjekohesed tegelased olid. Efiteks selleaegne Eesti demokraatliku wabariigi walitus: rügiwanem ja peaminister Konstantin Päts — maaliidust; siseminister Karl Einbund — demokr. rahwaerakonnast; wälisminister Unts Piip — tõberafonnast; sõjaminister Jaan Soots — maaliidust; kohtuminister Jaak Reichmann — maaliitlikult „erapooletu“; põllutõõminister B. Kõstfeld — niisamati „erapooletu“; rahaminister G.

Westel — maaliidust; teede- ja tõõstuskaubanduseminister Ipsberg — maaliidust; ariduseminister S. Bauer — kristlikust rahwaerakonnast; tõõ- ja oolekandeminister Christian Kaarna — tõõberafonnast. Teiseks need, kes tapmise uilesande otjekohene täide saatsid ja selle ulka käiwad: leitn. Pauling, Tallinna linnafomandandi adjutant; leitn. Kittwell, sõjaringkonnakohtu majanduseosaf. ülem; al.-kapten Börling, komandandi adjutant; leitnant Eiland, komand. adj.; sõjawäemetrif Riggul ja komandantuurra weltweebel Tamn, kes arwatawaste otjekohene tapja oli.

Ringisepp oli tapetud; tapjad õiskasid rõemujooawastuses. Ja miks ei pidanud nemad õiskama seefuguse aruldase ja wotamata saagi üle! Wastane, selle kinnipiüüdumiseks juba lootus kadunud, selle leidmatuse põhjal kodanlistes ringfondades muinaslugusid luuletati ja selle elupaiga kohta muuskurid, et oma lugu pidamist ja leiwakannik mitte kautada, juttusi laiali lautasid — see olewat Wenesaatkoimas! — see waenlane oli tabatud, oli kiires korras, et mingit sefeldust wahela ei tuleks, teise ilma saadetud. Kas ei olnud sellega nagu tinaraske luupainaja ja kodanluse — ja mitte wahem sotsiaaldemokraatia — rinnult maha langenud. Kodanlane ajakirjandus leelutas lugusid põrandaaluse tegewuse liiwäärimisest, kõneles „oobiist, millest kommunistid lähemal ajal ei toibu“, kühweldas kuhjawiiisi lugejate ulka promokatsiooni juttusi, mida Ringisepe „tunnistus-tek“ tembeldas, mis aga igale tõõlisele käegakatsuwalt kaitsepolitsei solgimülkast pärit olid. Need olid „tunnistused“, nagu neid kaitsepolitsei kõigi awalikult wõi salaja tapetud kommunistide nimel wabriitseb ja mida ajakirjandus lahelt aitab laiali kanda. (Wõrdle 115 protsesis salaja ära tapetud Raudsepe „tunnistusi“!)

Aga lühikese õiskamise järele tuli pikk peawalu, ja tuli wotamata ruttu. Waewalt oli Ringisepe keha külmaks läinud, kui ta tapjate tegu neid endid nagu uus luupainaja piinama affas. Nii käegakatsutawalt metsik oli see wastase awitamise wiis, nii toores ja meeletult kiire nende „kohus“, nii igasugusele inimlikule arusaamisele wõimata see

wihatuju kirg, millega ifegi wälkist wormi tapmise kordasatamisel ei jalkatud kinni pidada, et kodanlistest ringfondadest enestest waljud arwustawad ääled tapjatele kõrwa kostsid. Ja nii terawad, nii mõjuwad pidid nad olema, et tapjate nimel ja kaitseks siseminister Einbund paari päewa jooksul peale tapmist kahte korda ajakirjanikud enda juure käsutas ja neile kohuseks tegi meeolelu waigistuseks uusi meeletuid lugusid pörandakuste kohta lendu lasta.

Ja ajakirjandus tegi mis kästi: ilmusid jutud kommunistide-terroristide salakadest, keda numbri järele 40 Wenemaal Cestise saadetud; jutud sõjariistus salakadest, keda Ringisfepp selleks organiseerinud et „kõige lähemal ajal wälja astuda, nagu seda wälkised tuetajad nõudwat“. Jutud rahajummadest, mida Kommunistlike Internatsionaali kaudu saadawat, et Cestis walitsewat korda kukutada ja Cestit „Suur-Wene“ lõja otsa siduda. Jutud selle kukutamise eesmärgiga „lähemal ajal sõjariistus wäljaastumisest“. Ja palju muud sarnast prowokatsiooni. See oli k e l m i d e kriika, walega oma tapatööde põhjendust otsida. Kuipalju see otustamisesõimetule wäikekodanlusele rahustust pakkus, meie ei tea, aga tapjate ligemad kodanlised ringfondad teadsid ästi küllalt et see ainult ädawale oli, et minister awalikult luisitas ja ajakirjandus teadlikult seda walet ja prowokatsiooni edasi kandis; need aga, kellele need prowokatsioonijutud esikätt olid määratud, töölised, tunnewad siiski, oolimata et kommunistlike partei Cesti demokraatias päewawalguist näha ei tohi, selle partei tegewust ja iseloomu paremine kui Einbund oma aagentite pruudikkude teadete järele arwab, ja prowokatsioon pörfkas siin tagasi — uueks süüdistuseks demokraatliku tirannismuse wasta.

Aga demokraatliku tapakohtu ja selle selja taga seiswa walitsuse mõrfsukatöö kaja weeres kaugemale üle kitsa Cesti piiride. Kuulmata mõrfsukatöö sõjawäljakohtu kometimängu teel kõige rahulikumal ajal; kohtumäng, mis iga sugusele arusaamisele ainult ühe otjuse jätab: klassiwastase alastamata äwitamine, — see tõstis pöörastusetormi tööliste ullkades kaugel wäljaspool kommu-

nistide ridasid. Terwe Wenemaa kajas sellest wägiwõllateust. Bändi protestikoosolekuid ja meeleanaldusi toime Cesti walge terrori mahasurumise nõudega. Moskwa suures teatris toimepandud protestimeeleawaldusel täitsid töölisteorganisatsioonide esitaja d üksi mitmetuhandelise ruumi.

Ja mitte üksi Wenemaal ei naelutunud töölisel Cesti demokraatlikul terrori äbiposti; seda tehti Soomes, Saksas, Itaalias, Inglismaal, rääkimata lähemast naabrimaist. Soomes tegid Cesti walge terrori üle walju otjuse efinistena koguni — soitsiaalidemokraadid. Ja kõige selle juure affaasid Tallinnas wisalt jutud liikuma: Wene nõuloguwalitsus tahtwat kommunisti tapmise eest Cesti demokraatlistele inimakatele majanduslike pigistamisega kätte maksta. Jutud leidsid — põhjendatult wõi mitte, meie ei tea — tõendust kinnistest usteft, mida Cesti ärimehed Wenemaal ilka jagedamine affaasid leidma. Ja filmanähtawalt wähenes Wenemaal kaupa toowate laewade rida Tallinna sadamas, kuiwas äärmuseni transiit Wenemaal. Peterburis aga nabiti ühtejäksi kinni Cesti tegelasi ja aagentisi, selle wasta salaluuramise ja muud süüdistusi tõsteti. Cesti opteerimis komisjoni liikmed ja ametnikud ei julenud enam oma „kindluseft“ muudu lahkuda kui õppimeduze warjul . . .

Muidugi ei olnud see kõik, nagu Cestis tõendati, kättemaksmine Ringisepa eest, aga salata ei saa et Wene walitsus, wastuseks Cesti demokraatia terrorile kommunistide kallal, oma läbikäimises Cestiga ohjad pingumale tõmbas. Ja Toompeal ei wõinud see tundmata jääda. Cesti nuumkodanlus oli mõõdaläinud aastatel raswa läinud Wenemaa kulul jahkerdades, warastades, rööwides. Cesti kodanlus waatas lootusrikkalt Wenemaa uue majanduspoliitikaga awanewate äriwõimaluste peale; pidas ta ju ennast eriliseks asjatundjaks Wenemaa ärioludes ja luges ennast õigustatuks enne teisi siia äriilma uueste sisse pugema. Nii mõnegi suure ettewõtte kohta olid läbirääkimised käimas, ja Cesti walitsewad ringkonnad ei olnud neist mitte wähe uuitatud. Nüüd tundus nagu oleks see kõik korraga wette langenud. Ja Toompeal põeti kassahastust. Einbund ise,

lelle kaitsepolitseis Ringisepp pool sur-
nuks pekseti ja kelle korraldusel ta sõja-
väljakohutu lõukoerteauku wijsati, ärra
Einbund ise kratsis ligemate usaldus-
meeste ringkonnas kõrwatagust ja sülitas
oma iilgawa wõidu peale, mis ta Rin-
gisepa tapmisega arwas kätte saanud
olewat. See pala, mis suus nii magus
maitzenud, muutus kõhus koirohuks. Cesti
demokraatlikud timukad on waewalt
mõnda samm — oma meeletusterikkal
tegewufeteel rohkem kahjatenud kui
wõidurikast Ringisepa tapmist. —

Ei wõinud see Cesti demokraatia kohta
nii saatusrikas sündmus jäljeta mööda
minna ka Cesti sotsiaaldemokraatiast.
Nagu kunagi kõhklejad ja wõnkujad, ei
osanud nad esimise filmapilgu mõju all
mingit seisukohta wõtta; „Bäewalehe“ ja
„Raja“ wiisi awalikult tõendada et
Ringisepa tingimata waja tappa oli —
kui kommunisti —, wõi „Waba Maa“
wiisi selle mõrtsukatöö õigustamiseks
igafuguseid promofatsoonijutte luuletada
ja lennutada — selleks ei jatkunud sot-
siaaldemokraatidel julguft, kuigi nad mitte
wähem Ringisepa surma üle ei rõemus-
tanud kui nende kodanlised naabrid ja
kaaslased kommunistide wastases wäe-
rinnas. Uga teiseksküljest ei ulatanud
nad ifegi tõsisemale silmakirjaliku-
legi protestile selle mõrtsukatöö wasta.
Partei äälekandja „Sulewik“ pühendab
oma 6. mai numbris, see on kolm päewa
pärast Ringisepa tapmist, „wiimaste
päewade sündmustele“ terwelt — 36
(lue: kolm kümmeend kuus) rida,
seal ulgas Ringisepa tapmisele ainult
22 rida. Ja needgi on pühendatud —
Wenemaa terrori uskumõistmisele, kuna
Ringisepa nimega ühenduses seisab
ainult lause: „Wiktor Ringisepa uska-
mise puhul ütleme jällegi uskumõistwa
sõna.“ See on kõik. Midagi muud
ei tule sotsiaaldemokraatide sotsialistilist
rinnast töölisteklassi eeswõitleja mõrtsu-
kalise tapmise puhul kuuldawale. Rõnel-
dakse küll weel kuuel rial sõjawälja-
kohtute jõhkraft tegewuseft rahuajal, aga
see käib ainult wormi, mitte siju kohta.

Alles wälismaade kohaw protestide-
laine paneb sotsiaaldemokraatia mülka
pinna pisut wirwendama. 23. mail riigi-
kogus leiawad nad paraja juhtumise oma
protestiga esineda, nagu ju kõik nende

suured sammud — parlamendis sünni-
wad. Wanaäärna M. Martna piab seal
ühe oma liigutawamateft noomimise-
kõnedest kodanlusele, millepoolest ta
aastakümneid kuulus on. On ju wähe-
malt 75% kogu ta sotsialistilistest elutööft
selles seisnud et kodanlust manit-
seda: miks see ikka nii teeb ja mitte
teifiti, nii nagu tema, Martna, seda
arwab, wõi Sweitfi eeskujul paremaks
piab! See wäikekodanline papp
leidis nüüd paraja pilgu jutlustamiseks.
Kõlblise pööritamisega nuttis ta oma
demokraatlike süle- ja walulapfe lollufe
pärast, mis see Ringisepa tapmisega
teinud:

„Minul on kahju igast surmaotsuseft,
äärmiselt kahju on minul aga selleft, et
Cesti wabariik enesele selle otfufega ful-
tuurarahwaste juures walge terrori
maa nime on teeninud! Ja õigusega! Kuidas
wõib sõjawäljakohut muuks nimetada kui
terroriabinõuks? Rahuajal ei ole
see ju muud kui õigusemõiste pilge!“

Sis laulab ta aleda loo Ringisepa
wanemateft, lasteft, ja pöörab siis tap-
jate poole ärda üübdega: „Ma palun
waheliüübdjaid selle peale mõelda ja
eneste rinnus inimestena (!?!) sel-
gusele jõuda, kas ei ole õigus niifugust
tegu walgeks terroriks nimetada?“
Ja lõpuks tuleb Martna-papi arifft
õpetus kodanlusele, kuidas oleks pidan-
nud tegema:

„Nüüd, kus ta (B. K.) kinni oli, tuli
tema süü kohta ees selgeks teha, temale
õiguslikku enesekaitset wõimaldades, nagu
kord ja kohus. Alwaliku kohtu ees oleks sel-
geks saanud, misfugune tema süü oli, ja
keegi ei oleks wõinud kohtuot-
fust, oleks see kui tahtes wali
olnud, terroriaaktiks nimetada.“
(Minu sõrendus. S. B.).

See sotsiaaldemokraatlike parlamendi-
riihma ja tuttawama parteijuhfi seisukoht
on otfe pörutaw: tapa awaliku kohtu-
tuga, siis ei wõi seda keegi walgeks
terroriks nimetada — vähemalt Cesti
sotsiaaldemokraadid ei tee seda iganes
mitte tepts. See on walge terrori kange-
lastele sotsiaaldemokraatide poolt ette
wälja antud blank-weksel — kirjutage
sinna peale, ärrad timukad, mida tahate;
tapte ainult awaliku kohtuga, ja meie
õnnistame ja õigustame teid ette!

*

Wähemalt ühes punktis aga sattuwad
kõikide arwamisjed järelekajades, kust need

ka iganes tuleksid ehk misfugune nende fiht oleks, ihte: Wiktor Kingisepa tapmine oli raske oop Cesti tööliskliimisele. Kui kodanlus ja sotsiaaldemokraadid seda parastades ja rõenuga ütlevad, tunneb proletariaat selle sõna kibedat tõtt walusa okkana oma sügawamas rinnapõhjas. Sest sinna südamine põhja tabas wõitlewat töölisklassi Cestis see äraandmise tagajärjel kordalainud oop. Ja sealt nõrgub werd — weel kaua, kaua aega...

Meie ei ulata siin s. Kingisepa elutööd ei ühelgi tegewusealal ega ajajärgul igakülselt indama ega kirjeldamagi, ei ole selleks ka küllaliskelt teadmeid. Aga ei saa ometi waitides mööda minna sellest kolmest ja poolest aastast, mis ta wüimati põranda all mööda saatis, Cesti proletariaadi wabastamiseks enam töötades, selleks enesest enam ohwerdades kui iganes üksigi teine üksikult seda siimaani on teinud. Seda ei saa tunnistamata jätta, ei saa ka siis kui s. Kingisepa kohta ette toodakse kõik puudused, wiad, efitused, kalduwused, mille kallal walju arwustust wõidakse pidada.

Kui walusaid aawu Kingisepa kadumine löi, paistab ihte ta ligema põrandaaluse kaastegelase kirjast:

„Jah, meie saime raske, jäleraske oobi!.. Wiktori kautus ei ole mitte ainult tema enese, ta määratu tööjõu, anderikkuse kautus, see on meie kogujõu „progressiivne“ nõrgestamine. Sest oleks meil ennem weel üks Wiktor olnud, meie ei oleks mitte ainult ühe niisuguse wõrra rikkamad olnud: arw muutub omaduseks ja seda ka ümberpöördukt; kus meie kollektiivsest aparaadist Wiktor kadus, ei wähenen tööjõud mitte ainult tema wõrra, waid ulga rohkem... Alles siis, kui ta järsku kadus, tundus irmus miinus meie jõudude ulgas — mitte üksi siin, waid meie liikumises üleüldse. Ma olen kõikuguseid kautusi — isiklikka ja ühiskondlikka — läbi elanud, aga mitte tordagi ei ole nii t u n n u d, kuidas tööjõud enese järel augu jättis, mida raske täita, mida millegagi täita ei saa.“

Teine tema ligidane ja kauaegne kaastööline Cesti demokraatia põranda all annab sealsetest tööst liihikese ülewaatliku kokkuvõtte („Edasi“, nr. 100, 9. 5. 1922.):

„Seltsimees Wiktor Kingisepa oli Cestimaale kommunistlike partei ing. Cestimaale põranda alla asus ta ärrasriigi iseseiswuse algusest peale, nowembri lõpul 1918.

Saksa okupatsiooniga ajast ei jäänud parteilist organisatsooni põranda alla peaaegu mitte sugugi järele, weale wälkete Tallinna organisatsooni. Seda tuli akata täiesti alauksest peale uueste looma. Selle töö juhtimise tegi just s. W. Kingisepa ära.

„Em W. Kingisepa esimine samm oli — luua püüwa põrandaaluse partei trükikoda. Energialiste püüetega saadi niikaugale, et C. K. P. juba 1919. a. asutawakoogu walmiste ajal wõis esineda suurekaustalste „Mistisõõdud töörahwa nimetirjaaga“ (ka s. W. K. idee), mida trükiti ja laiali lautati 21 000 eksemplaris. 1920. a. mais ilmus juba „Kommunist“ ariliku ajalehe kaustas. See kõik jündis s. K. lähemal juhatusel. Me trükime endid põrandaaluse trükikojaga üksford põranda peale!“ kuulutas s. Wiktor, kui kodanluse äälekandjad waieluseste astusid C. K. P. põrandaaluse kirjandusega. Ja Kingisepa wihane teraw keel, tema wäited, seletused jne lendlehtedes olid arusaadawad igale proletariaalsele, olid niiwõrd selged ja rabawad, et ka sotsid ja es-er'id tema kirjanduslikult loominguid tarwitasid, et kodanluse ajalehed wastawaielustes ainult tühje kõltsusi tegid.

„Teine samm põrandaaluses töös oli s. W. K. poolt — luua tugem konspireeritud partei Tallinna organisatsoon. 1919. a. suwel attas ta seda tegema, isiklikelt läbi käies mitme Tallinna komitee seltsimehega, nendega koos otustades, arutades, kaaludes. 1919. a. lõpu poole algas Tallinna komitee ja organisatsoon töötama uue korraldustawa järele. Sidemed üksikute kollektiividega, wabrikutega, töökohtadega said niiwõrd kindlustatud et üksigi kinniwõtmine, sissekukkumine ei ole suutnud tänini neid kunagi mõjuwalt talistada. Em W. K. kawa järele loodud Tallinna organisatsoon sai iljem eestujuts ka teistele organisatsoonidele maal ja teistes linnades.“

„Edasi töötas s. W. K. wälja igasuguseid juhtnõure, loosungisi, põhilauseid, kawasid. Criti suurt jõudu nõudis töölisklassi liikumise ja wõitluse juhtimine legaalsuse (awaikkuse) piirides... Maaliitlaste „Kaja“ pidas Kingisepa kõige töökamaks meheks riigikogus, kuigi ta riigikogu liige ei olnud.“

„Ka C. K. P. seltsimitees enesest oli W. K. selgrooks. Ta oli oma töötuses eestujuts teistele, pani seltsimitees maksma selle distipliini ja sille kindluse, mis pidi proletariaadi esmäe põrandaalusel staabil olema, et ta wõitjaks jääks klassiwõitluses. Täieste liialdamata wõib üelda et s. W. Kingisepa oli proletariaate klassiwõitluse peajaaks Cestis. Wiimase peensufeni töötas ta wälja ka need wõtted ja juhtnõured, mida põrandaaluse elutingimised nõudsid.“

„Em W. K. oli aga ka alastamata ja järelandmata nende seltsimeeste wasta, kes ainult silmalirjalikult proletariaadi wuide eest wõitlesid. Niisuguseid omakasuüidjaid paljastas ta järelejätmata. Kõhlemataks tiskus ta kätte palgelt neil seltsimeestel, kes ilusaid sõnu tegid Cesti töölisklassi rewolutsoonist, kuid nõus ei olnud ihte tegelikult

igi walab, siis soowitakfine neile kord ka selle „mainit“ spordi „löbu“, kus Purri muride kantfikud ja demokraatlik kaagifilmus auinnaks ootawad. — Mis aga W. K. ideelisesse kommunismusesse puutub, siis wastab selle peale tabawalt „Spartakus“:

„Döplised raswapead, alkohoolist ummistanud töntsmälud, omakasujst keerlewad kelmnupud arutawad, kas tema oli ideeline wõitleja... Kuidas nendega selle üle waielda? Kas ütleb lihuniit et ta wakkate asemel tapab inimeselapsi? Wõi süütuse wägistaja et see ei olnud mitte uulitsatüdruk? Mis teab ideest ja eneseohweadamisest tõusit ja tema teener, kes üheskoos orjade kuki ratustawad? Kas oli Galilei ideeline paawsti inkwiisitoritele wõi on seda Leenin — meie aja kapitali-moolokile?“

„Aga tulewad selle ajaloolise wägiteu (W. K. tapmise, S. P.) wabandusepominat kuuldus meele need loosid, kus tema elas wiimastel aastatel. Siin on pisike pobulisaun. Terwe kari lappi; mustus, igal mudilasel mingijugune mädamuhk näu wõi laela küljes. Naste on siin mõni päem mööda saata et mitte iga tõugu söödikuid oma ihule laada. Aga see on wainne ja ütsit toht. Ümberkaudne rahwas tõendab et siin majas pidalitõbijed elawad. Perenaine — pidalitõbistomajas; wõib olla! Aga see on ea, sest — keegi ei tule siia.“

„Ja kuude kaupa asub tema seal, istub piibakuitsu pilwedes ja kinnitab omnikust õhtuni: Mustus? Paisjed? Pidalitõbi? Miquis?! Kui töö seda nõuab — tulgu nad kõik korraga!“

„Räwafem kui räpane eluone öudse linna ääres, kus surnud surnu küljes. Mitsu siis ikka jälle niijugune? Aga suure kestlinna peggid äbenewad ajamata abet, lohkus põski ning kakkiseid püffa. Arrasmajade parketpõrand on libe ilpnewatele saabastele. Aga siin on sahwer. Tundide kaupa tuleb seal wahel irena istuda. Aga omniku wara ja õhtu ilja ei ole kõrwaltuas tililitajaid. Siis on wabadus. Mis sest et igal sammul pisikesed walged ronijad ähwardawad külge akata! Kas ei ole tarwis iigla jõupingutust töölisteklassil, et oma kõige waesemaid kistiti ka nendest wabastada?“

„Siis mitmesajatuhandelise „talu“ kiwist oone, lousk, kus tuul iga prau, iga pae, iga alnaraami wahelt siise wilistab. Justnagu tohtud sests et jooksawatõbe kõigisse liit-

meteste saada. West kipub omnikuks ahju ääres ära külmama. Aga siiski on see parem kõigist ennenähtud ulualustest. Kas wõi paar kuubikfülda õhku inimeje tohta.“

„Ja weel tilluke karp, mis jahwriks liig niiske ja saunaks pijut kuiv. Tõis auru ja pesulõhna. Naste õhi, mis wakktab ja peawalu teeb. Niijuguses ruumis nädalate wiisi wärsket õhku ingamata istuda ja wähemalt 12 tundi öö-päewa tohta töötada — siin ei lähe tõeste põsed punni ega kõht ümarguseks...“

Ei, see ei ole idee, see on — sport!!! Sellepärast: Poo risti! Wõllasse ta!

Ja siiski — miks ei lahkunud ta ajutifekski Cestist, puhtamifeks, waba õhu ingamifeks? Mitsu wastas ta, kui teda kutsuti, ta ei tahtwat deferteerimisega teistele paha eeskuju anda, kuna ta ise alati deferteerimise wasta on wõidelnud? Kas ei olnud see siiski kui mitte sport, siis fanatismus?

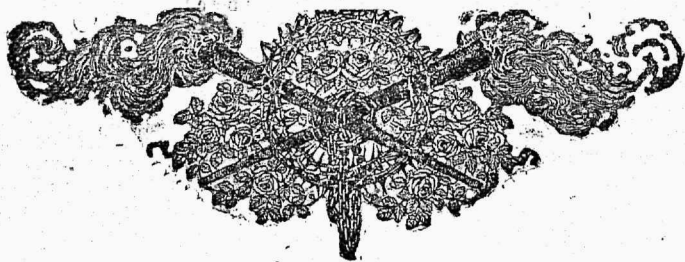
Ei, see oli elu pühendamine ideaalile — seisuford, mida küll wähed ilmas põhjani aru saawad, ka ideekandjate ulgas. „Wõib olla, lahkun ma siinselt wõitlusewäljalt“, kirjutas W. K. mõni kuu enne surma ühes erakirjas, „wast siis, kui Cestis kommunista enam ei tapeta.“ Ta oli marxifist küllalt oletama et see waewalt enne sünnib, kui üle Cesti nõukogude punane lipp lehwib. Ta ei olnud fanaatlik, ta wõitles oma idee — Nõukogude - Cesti — eest.

Juudase äraandmine ja kodanuse weringe kättemaksmifekirg kakkestafid selle wõitluse enne eesmärgile jõudmift.

„Ta wõttis surmaotfufe rahulikult wasta“, teatab salapolitfsei aruanne kodanlike ajalirjanduse suu kaudu.

Sest ta oli loonud organifatsiooni oma idee eest wõitlemifeks, kollektiwi, millest ta oli olnud ainult osafene. Ja ta teadis — see wõitleb edasi, waimustatud tema „wiimafest soowif“: et langeks Cestis peagi demokraatlik kord!

S. P.

Wiktoria Kingisjepa kodu

Wiktoria Kingisjepa sündimispaik on Saaremaal Kuresaares. Kingisjepa sugu on pärit Wiljandimaalt. Orjaja lõpul on keegi Leisi walla mõisnik omale sepa Adu Kingisjepa Wiljandimaalt wabestanud. Pärast pärisorjuse lõpetamist töötas Adu Kingisjepa oma poegadega sealsamas wallas oma sepapojas. Kui keegi wafsem inimene Adu juures midagi tööd teha laskis, siis wõttis ta wafsema käest ikka odawamalt kui rikkalt. Wiimaks afutas Adu Kingisjepa I werst Kuresaarest Püha maantee ääre Kudjapää mõisa krundile suurema töötua Marientali nimetusega.

Adu Kingisjepa suri, töötuba jäi pojale Johannesele. Noorem poeg Eduard, Wiktoria Kingisjepa isa, astus Kuresaare Oskar Wildenbergi nahawabriku masinistina tööle. Alastat 25 Wildenbergi orjates ostis ta Kuresaarest Pargi wul. nr 5 ühelt Wallas'elt wäikse majakese ja kolis oma perekonnaga sellesse elama. Seal käis Wiktoria Kingisjepa koolis, seal oli see oow ja ümbruskond ja mängumuru, kus ta kaswis, mängis.

Kui kodanliked lehed kirjutawad et Wiktoria Kingisjepa olla jõukate wanemate poeg, siis olgu selle wasta tähentatud kui suur see jõukus oli ja kust saadud. Wildenbergi käest wõttis Eduard Kingisjepa laenu et maja suurendada, nii et suwel supeluswõerastele üürimisest fõrwalt jissetulekut saada. Waja oli lapsti koolitada, kes Kuresaare gimnaasiumis õppisid. 1908. aastal kulkus Wiktoria isa wabrikus tühja nahatõrde, murdis oma parema käeluu ja jäi töowõimetuks. Wildenbergiga kohut käies sai ta lõpuks käe eest mõni tuhat „waluraha“ ja sellega ehitas ta oma maja suuremaks ja kahetõrdeseks, mille wäljanägemine „jõukuse“ poolest mõneleegi filma toskab.

Kuresaare gimnaasiumis käies oli Wiktoria parematest õppijatest, kuid algusest isemeelne. Jõukate õpilastega ei olnud

ta wahetord sõbralik peale ühe Juudi soost kaasõpilase (Lewin. L. m.). Pärast gimnaasiumi õppimise lõpetamist õppis Wiktoria Peterburi ja Moskwa ülikoolis. Isa käest ta mingi tuetust ei saanud ja pealegi kirjutas ta wanematele wäga arwa ja külmalt, mis mõista annab kuida Wiktoria juba kui põrandaakune tegelane oma wanemate wäikekõhakuuse waateid indas. Wiimase kirja oma wanematele on Wiktoria Numeemast 1917. a. algul kirjutanud.

Peale Cesti iseseiswaks kuulutamist ja Wiktoria Kingisjepa Cestisse asumist peeti isamaja Kuresaare muhkide poolt järjekindlalt walwe all ja wõeti isa juures Wiktoria õfimiselt ette.

Nov 1921. a. jõob kolm isikut Kuresaare kurbhausis, nende ulgas tuntud jõodik gimnaasiumi kooliõpetaja Markus. Lahtudes pärib Markus ärrastelt, kuidas nende nimed ja kes nad on. Üks lahendajast pistab käe pihku ja ütleb: „Minu nimi on Wiktoria Kingisjepa“, ja laub õppimeedusele. Markus wiis jalamaid teate politseisse, et Wiktoria Kingisjepa on siin. Rogu Kuresaare politsei ja sõjawägi aeti õffel wälja, et nüüd on Kingisjepa käes, ja muhkide südamed — peamees Augustin Kael eesotfas — põfufid lubatud miljonite tasu saamisest, mida Cesti ajutine-walitus neile oli lubanud, kes Wiktoria Kingisjepa elusalt ehk ta pea surmalt lauale paneks. Wiktoria ei olnud ta isal teada, ja kui ta Wiktoria tagaõfimisest kuulis, imestas ta. Ka Saaremaa „mäsfu“ puhul on keegi enmast Leisi wallamajast telefoniga kõneledes Wiktoria Kingisjepas nimetanud, ja farnafest naljaammaste tegewusest aeti Kuresaare kodanusele ja walitusefilmadele irtuujudinad üle ihu.

Peale seda sai Wiktoria Kingisjepa isa 1919. a. Rootsi kaudu kirja, kus palutakse poja Wiktoria aadressi teatada. Et isal Wiktoria elukoht teadmata oli, jäi wastus andmata. Käegakatsutaw et see kiri Puri muuskurite prowokatsioon oli.

Wiktor Kingissepp

Ragu selgib, salgas Wiktor Kingissepp oma tuttawad, sugulased ja wanemad maha ega teinud tegemist ühegagi, kes temaga ühte wõitlusferinda ei kuulunud. Peale kapitalistlike ja kodanlike korra kukutamise ei olnud ta inges muul paika, muud püüet kui rewolutsioonilisi tööliste-

ulke endi ikke ära purustamisele wiia ja eeskätt töörahwast ja ühes sellega terwet inimesefugu wabastada kommunistlike korra maksmapaneku läbi. Rewolutsiooniline tööline oli Wiktor Kingisseppal isast, emast, sugulasest, naisest ja lastest enam wäärt.

21. 23.

Ühise wäerimma märgi all

1. mai 1922

Kolmekümnekolmandat korda pühitseb tänawu organiseeritud töölisteklass 1. maid, seda rahwuswahelise ühistunde meeleeawalduse päewa, üle terve ilma ühiselt oma nõudmisi furnajateklassile ette pannes, talle oma korraldatud jõudu näidates.

Kolmikümme kolm aastat on terve inimese eluiga, ja mõnegi muudatuse on töölisteliikumine selle aja sees läbi jõudnud elada. Ei ole need aastad maipühastgi puudutamata mööda läinud. Maipüha pühitsemise wiisid awaldata ennast töölisteliikumise üleüldine iseloom.

Esimistel aastatel kandis see waimustatud meeleeawalduse laadi ja paistis sellepärast kodanlusele kardetawam olemat kui see sifemisele jõule wastawalt tööpoolest oli. Esimiste meeleeawalduste puhul ehmatanud kodanlus sai sellest aga peagi aru ja astus meeleeawaldajate wasta terawalt välja; meeleeawaldajatel arwati päewapall maha, tihti saadeti nad oopis töölt minema. Ja töölisteliikumine oli liig nõrk et seda mõjuwalt takistada. Ta taganes furnajate pealetungimise ees. Kui meeleeawaldustest osawõtjaid päewapalgast ilma jäeti wõi töölt lahti lasti, siis ei astunud organisatsioonid mitte nende kaitseks välja, waid püüdsid seesuguste juhtumiste eest oida — panid meeleeawaldusi toime nüisugusel ajal ja nüisugusel wiisil et selle all töölistel aineliselt ei kannatanud.

Mis oli selle nõrkuse põhjuseks? Organiseeritud tööliste üleüldine nõrkus nüüsti organisatsiooniliselt ehk ulgaliselt kui ka sifuliselt. Rõgu selle ajajärgu töölisteliikumine — meie wõiksimine teda üleüldiselt 2. Internatsionaali ajajärguks

nimetada — sündis ifka enam ja enam „seaduslikkuse piirides“, pani pearõhku parlamendiwõitluse peale ja lootis äälterõhku töusu kaudu kõige suuremaid ja kiiremaid wõitusi. See äältefogumisepolitika sündis aga wäga tagasiõidlikku taktikat tarwitama. Ja mida enam organisatsioonid kaswasi, seda lamedamaks muutus üleüldine poliitika.

Selle taktika tagajärg oli organisatsioonide juhtide kaugenemine töölisteklassist organisatsioonides, aga weel enam wäljaspool organisatsioonisi. Sellepärast ei wõinud see poliitika kunagi üleüldist siigawat wastataja leida fogu töörahwa ridades, waid jäi ainult pealispinna madalaks liikumiseks. Laialised töölisteklassid jäid organisatsioonidest üleüldise eemale. Ka kõige parematel õitse-aegadel enne ilmajõda jõudsid organisatsioonid ainult wäikse wähemuse töölisteklassist endisse koondada, parematel juhtumistel ainult 15—20%. Wast sõjale järgnew loodusejõuline rewolutsioonipuhang tõmbas suurema ulga töölisti kaasa ja paisutas organisatsioonid 3—4-wõrdseks.

Sel ajal ei paistnud see rewolutsiooniliste sõnade walingu tagant weel nii terawalt filma, ja alles ilmajõja proowitules selgis, et tehtud töö töörahwaulkasi mitte sellele wõitlusele ei olnud kaswatanud ega ette walmistanud, millest alati räägiti, kuid mille eest tegelikult igapidi kõrwale oiti. Ilmajõjas wiisid küll organisatsioonid töölisti wõitlusele, aga mitte kodanlusega, waid kodanluse eest, teiste maade tööliste awitamiseks.

Leise Internatsionaali ajajärg, mis 1889. a. Pariisis suure kongressiga ja

kõlawa programmiga alanud ja mille üheks suuremaks väljaastumiseks rahvusvahelise proletaarlike ühistunde meeleawaldus pidi olema, lõppes 25 aasta pärast selle ühistunde täieliku salgamisega, üleilmse klassiõiduluse täieliku äraandmisega, tööliste uude ärasahkerdamisega kodanlusele.

Mis võis siis veel järele jääda maipühast?!

Ainult petlik wari müidugi, ja kus klassiõiduluse ärasalgajad järjekindlamad olid, pühkisid nad isegi selle warju, selle piinawa wiirastuse minewikuagadest maha. Nii ütles 1915. a. Saksamaa sotsiaaldem. partei maipühast lahti; Prantsuse partei keelas koguni pühitsemise ära, ja ka Eesti sotsiaaldemokraadid tegid seda 1919. aastal, kui nad kuulipriisidega kodanlust aitafid teisel pool wõitluseliini seiswaid töölisti maha nootida.

Kulus aastaid, enne kui töölisteulgad sellest raskest löögist toibusid. Igatahes mõjus kohutaw sõda oma ennenagemata äwitufetööga ja sellest järgnewa wiletufega määratul wiisil töörahwaulkade rahutuse õhutamiseks; aga sel rahutusel ei olnud weel mingit kindlat tegewusekawa ega eesmärki, ja puudus ka kindel organisatsioon. Küll woolasid miljonid miljonite järele organisatsioonidesse (ametiihifustesse), küll keefid nad tegewusetuhinas, et kätte maksta sõjakoleduste sünnitajatele ja luua uut, töörahwale kohasemat korda. Uga organisatsioonide juhtimine oli nendesamade äraandjate käes, kes töölisteulgad sõjas kodanluse uwidel tapalawale olid saatnud ja kelle eneste uwid ligidalt siutud olid kodanliste kihtide uwidega. Ei wõinud siis neilt ometi kodanluse kufutamise poliitikat loota olla. Nad wedasid ka seekord weel ulgad, kes endid nende juhatusel olid ufsaldanud, kodanluse ifke alla, ja rewolutsiooniwälk läks kodanlustest mööda.

Igatahes oli 3. Internatsionaal juba 1919. a. märtsikuul töörahwa rahvusvahelise ühistunde ja ühise klassiõiduluse lipu uueste üles tõstnud; aga ainult wäikesed salgad kogusid efsalgu selle ümber, ja neid pilluti wanade suurte organisatsioonide, terwe äraandjateoori poolt, kodanluse kõige suuremat tuetusel ja kaasabil, kahtlustuse mudaga ja tembeldati tööliste organisatsioonide lõhkujateks.

Need äraandjad teadsid wäga ästi, et töölisteulgad ühifest jõust ja tööliste-klassi ühinemise tähtsusest aru saawad ja seda innata oskawad, ja sellepärast püüdisid nad oma äraandlikku poliitikat ühise organisatsiooni fildi taha peita ja endi paljastajaid lõhkujateks tembeldada, keda töölistel ei tohiks ufsaldada.

Uga töörahwas oli kord liikumiseosse fattunud ja raske oli neid nüüd weel petlikkude filmamoonutustega kinni pidada. See oli seda rassem, et nii mõnelgi maal need petised kas tähtsat osa riigipoliitikas etendasid wõi koguni riigitiüüri oma käes oidsid ja seega tegelikult näidata wõisid, mis nende suured sõnad õieti wäärt on. See tegelik töö riigipoliitikas awas peagi töörahwaulkade filmad ja nad akkasid ifka enam ja enam nende poole walguma, kes seda petlikku poliitikat paljastasid ja töölisti selle wasta wõitlusele kutsusid, see on III Internatsionaali lipu alla.

Kodanlus ei saa selle woogamise ädaohust mitte wähem aru kui sotsiaalpetised; nad teawad wäga ästi et see filmapilt, kus töölistel petiste laewa tühjalt liiwale on jätnud ja ühifesse wõitluserinda astunud, ka kodanluse surmatundi tähendab. Sellepärast ei jäta ainuifgi abinõu tarwitamata, et tööliste-klassi lõhkuda.

See on nüüd seisukorra muutnud. Weel aastat paar tagasi wõidi III Internatsionaali tööliste weel kui lõhkujat kujutada, ja wälkspidi oli see teatawa piirini põhjendatud: III Internatsionaal püüdis töölisti wanade organisatsioonide juhtide mõju alt lahti kiskuda, seda mõju purustada. See oli lõhkumisetöö, kuigi tööliste-klassi uwidel. Nüüd on III Internatsionaal suure sammuga edasi astunud — ta on mõjuw küllalt et mitte enam ainult lõhkuda, waid ühifst wäerinda luua, kogu töörahwast ühinemisele kutsuda. Wanade organisatsioonide petlikud juhifd aga ei näe enam muud pääfeteed kui seda ühife wäerinna loomist takistada. Sest kui nad sunnitud on seisukohata wõtma kommunistidega kõrwu ühifses wäerinnas, kui neil tõelifelt wõideldada tuleb kodanluse wasta töörahwa uwide kaitseks, olgu see ka kõige pisemate ja igapäifemate nõudmiste asjus, siis on nad kadunud, sest wõideldada kodanlusega ei luba nende wärste minewif kodanluse

Niisuguse asjaloo puhul wõis parun rahulolemisega oma sigarite maitsta ja unistawa pilguga terassinifes taewaruumi jüganeda. Seda meelewastastem oli talle rahu segamine, kui ta isiklik sekretär talle kiirtelegrammi tõi.

„Urge mind täna töödega tülitage, ma olen muidugi juba ülearu töötanud“, teatas ta sekretärile armulikkuseta toonil.

„Ehk on midagi kiiret“, julges see wasta lausuda.

„Noh, andke siia. Ei saa päewal ega ööl rahu! Oh, raske on meie saatus, kuigi ta üle igalpool kadest tuntuks“, õhkas suurtsugu parun ja käristas kiirteate lahti.

Tal woolas weri näkku. Ta naeris kui meeletu ja kisedas oma sekretärile:

„Dige kena! Kas teate, mis nad tahawad teha?“

„Ei aima.“

„Maid pühitse da tahawad nad, ei enam ega vähem kui esimise maipüha tahawad omale teha need minu inimesed... Aga ütle õige, professor, mida tähendab see... see... maipüha?“

Professori- sekretär wastas:

„See on meeleawaldus kahetsatunnise tööpäewa eaks.“

„Wõi nii on lugu!“ karjus walitseja wiha. „Minult kahetsa tundi tahawad nad tööd teha selleks, et ülejäänud aega õllepooides mööda saata ja endid sotsiaaldemokraatlise wiinaga täis juua. Aga mina pian ööd ja päewad oolt kandma ilma et rahu saaks, et nendele inimestele tööd muretse da. Tuleb küsida, milleks seda teha? Selleks et need tänamata loomad meie raha endile tasku ajaksid ja midagi ei teeks. Ja selle lisaks julgewad nad weel meile ette kirjutada, millal neil tarwis püha pidada. Tõeste tore leidus! Mu töölihed tahawad endile oma püha teha. Isand jumal andis jõulud, liha-wõttes ja nelipühid, keiser määrab üle-üleilbise püha oma nimepäewaks, töölihed aga arwawad endid rohkema olewat kui jumal, keiser ja riik; nad walivad päewa wälja ja kuulutawad: sel päewal me tööd ei tee. Kas ei ole nii, professor, nad ei taha esimisel mail tööd teha?“

„Rahjaks on sotsiaaldemokraatiline kihutus niisuguse pöörase enesearwamise sisse istutanud. Riik aga ei tarwita oma waheseagamisedigust“, tähendas isikline sekretär etteitwalt.

„On aga weider küll“, jatkas tööstuseparun, „esimisel mail jäta wad kõik tööd seisma. Üksigi ratas ei käi enam. Kuju-tage omale, professor, ainult niisugust asja ette. Ma ärkan omnikul üles, kutsun tuapoisi. On aga lugu! Tuapois piab maipüha. Ma pangu ennast ise riidesse. Küsin kohwi. Kõõgitiidruk pühitseb maid. Ma pian ise isiklikult kõõki minema et klaasitais wett wõtta — see on kõik mu omnikusööb. Tahaksin wärste õhu kätte sõita. Kutsar pühitseb maid, tallipois niisamati. Tuleb jalgsi wälja minna, pealegi puhastamata saabastega, sest ta jaapapoisil on maipüha. Ei ole omnikusööki, ei lõunat. Kõõk pühitseb kõige täiega maid. Maja tolmui täis, ämblikwõrgud katawad mööblit, sest ka tuatüdrukitel on maipüha käes. Ka abemeajaja on truudust murdnud — ta piab maid. Tahan kupongideloikamiseks elektrikärid käima panna. Usjata waew. Elektrijaamal on maipüha. Näljafelt, jänufelt, külmetamult ja kasimata lähen magama. ...Wõiks naerda, kui see mitte nii kurb ei oleks. See maipüha on, professor, kõige kultuura ukatus, kõigi wäärtuste äwitus, elueadusi loowate seisuste ots. Seda on tarwis takistada. Saate wiimimata direktoritele telegramm, et iga tööline, kes esimisel mail õigel ajal oma kohal ei ole, lahti lastaks.“

„Kuulen, effellentsjäärä.“

„Aga see ei ole weel kõik“, ütles parun. „Tuleb midagi niisugust ette wõtta, mis neil inimestel jäädawalt tahtmise ära ajaks weel jäherduji tempusi ette wõtta. Ma mõtlen järele...“

Suur mees mõtles wäsimatalt ööd ja päewad terwelt kahetsa kuud. Uheksandal kuul tuli ta oma kabinetist wälja, ilgawa näuga kui peigmees enne laulatust: ta oli midagi wälja mõelnud. Tal oli paberitükikese peal ringkiri ules tähendatud. Tema isiklik sekretär kirjutas selle ümber ja affas seda uskumata ulgal paljundama. Siis saadeti kiri kõigile keisritele, kuningatele, walitsewatele würistidele, kõigile tööstusnikkudele, mõisnikkudele, pankriididele, niisamati kõigile suurtele ärimeestele ja kõigile, kes endid oma ettemõttikus leidlikkuses arjutasid. Need tarkpead kutsuti salajasele nõupidamisele, kus pidi „Suurtsuguste Maipüha“ asutamise küsimuse kohta ettepanek awaldatama ja otsus tehtama. Plaan oli järg-

mine: Kõigile neile, kes endid kapitali wägiwalla alusteks nimetawad, tuleb tunda anda et on küllalt, inho nende „ekspluaterijad“ olemast. Nagu mõjuwaks wastaoobiks töölise maipüha pühitsemisele jätawad kõik walitsejad ja ettewõtjad lähemal esimesel mail tööseisma. Wastutus selle sammu kohutawate tagajärgede eest langeks niiaoobina nende pähe, kes isamaad unustanud kelmidesajaga läbi eksiteele wiidud. Aga kes ei taha alla eita, see piab tunda saama...

Rutjutawad ilmusid täiel arwul. See idee tekitas uskumata wainustust. Üksikute wastawaidlused sumbutati warsti. Üks kuningas oiatas et otsustati liig kiireste ei tehtaks. Seft mis siis saab kui üks päew tööseisakut ühiskonda nii tugewalt põrutab, et tehtud kahju parandamine enam võimalik ei ole? Mis saab maailmast, kui ta kogu päewa jooksul ei kirjuta ainultgi surmaotsust, ei anneta kellelegi autähete, ei pia ühtegi kõnet ega ühtegi wormiüliskonda seljas ei waheta?

Kartjat rahustati: Ei ole kahjust et kahju ennast kõigile raskeste tunda annab, aga just selles ongi kogu meie eesmärk. Üksainus „Suurtõuguste Maipüha“ on küllalt mõjuw et rikutud ulkadesse karskendust tuua. Kes otustawate abinõude tarwitamist kardab, see on ädaohus et weel kõigest ilma jääda!

Kõikulepe et esimisel mail mitte mingisugust tööd teha, finnitati kolmekordse auhõnaga ja otjustati seda kõige kindlaimas saladuses oida. Otsuse täitmise pidi ootamata äwitawalt kõigi rahwaste peale langema. Waliti komitee, kes pidi tööseismajätmist korraldama ja seda elusse wiima.

Suli esimine mai. Monarchid panid walituselisepid õbekastidesse, eitsid soh-wadele pilali, panid ukseid lukku ja sorisid Mikofchi „Fliegende Blätter“ ja naljajuttusi, ega teinud walitsemise oolekandekohustustest wäljagi. Ettewõtjad ja kuninglikud kaubamuretsjad jätsid oma ettewõtliku leidlikuse ajutiselt kõrwale, kustutajid janu ja söid, mängisid terwe päew kummitsemist, õhtal aga läksid Amori, Lilledede, Geisshade ja Paradiisi majadesse ja esijade pildigalleriidesse, ja mitte ainusgi neist ei mõelnudgi üh-

tegi korraldust teha wõi käsku anda, mitte ainusgi neist ei pöbranud oma jumaliku wilku inimeseloo mgiaandusliku tulewiku peale.

Suli teise mai omnik. Pühapidajad põlesid kannatamatusest, mis omnikulehed sellest kuulmata sündmusest kõnelewad? Kas ei olnud wast liig palju ette wõetud? Kas on rahwa eas elukorras tehtud kohutawate äwituste jälgi weel võimalik kautadal! Suurem osa neist jäi juba nukraks, kõrkus andis karskenemisele ruumi. Nad nägid oma ettekujutuses, kuidas rahwaulgad segaduses ja irmus nende ette kummuli maha eidawad ja paluwad üksmeelselt et nad uueste tööd algaksid, töölised ei awalda enam kunagi niisugusi meeletuid ja äbemata nõudmisi, nagu esimise maipüha nõudmine oli. Oi, kuidas nad neid endi ees wäänlema sunniwad, kuidas nad ise endid lukutaha panewad ja seda seisukorda edasi wenitawad, et siis kõige lõpuks töölisele armulikult andeksandmist ja nõusolekut kindida, et need uueste võimaluse saaksi walitsust ja tööstusnikkude ettewõtlikku algatust tuetada!

Nad tahksid omnikulehti otse ära neelata. Usjata, „Suurtõuguste Maipüha“ ei olnud sõnagi üeldud. Suur sündmus läks tähelepanemata mööda, nagu ei oleks midagi olnud! Väks see päew ja tuli teine. Lehed walitsid kangekaelselt. Truualamliste rahwaste saatkonda ei tulnud. Kõik jäi endisesse olekusse.

Siis kattes nende kannatus. Komitee kutjus „Üleilmse Teataja“ kaastöölise oma juure ja awaldas talle kõmulise saladuse. Tunni aja pärast awaldas leht uskumata sündmusest miljardites eksemplarides eralehe. Rogu awalik arwamine jõudis ühisele otsusele: terwe lehe toimetuse, talituse ja kõik ta osakonnad on mõistuse kautanud. Seesugust kõmu ei olnud weel kunagi enne wälja lastud. Terwe ilm sai naerukrambid.

Särgmisel omnikul ei awaldanud „Borwäarts“ mitte üksi selle salakoosoleku protokoll, waid tegi pealeselle weel ümberliikamata kindlaks et „Üleilmse Teataja“ sõnum siiski õige on: käesolewal korral läks esimise mai pühitsemine nii üksmeelselt ja õnnelikult ja ilma kolwatuste ja wägiwallatarwitamiseta korda, ja et seda nii inestama panewat nähtust ei saa

kuidagi teistiti omale ette kujutada kui ainult walitsewate klasside töö seisimpanefuga.

Warsti pärast seda andsid kõik sotsiaal-demokraadid kõigise parlamentidesse, mis aga ilmas olemas, järgmisefisulise põhjendatud resolutsiooni: „Silmas pidades et walitfew ja tööstusline intelligents juba paljude aastafadade jooksul wäsimatalt töötab ja et ka neile töötajatele lõpuks tarwis on ärateenitud kaitset ja-

gada, teeb parlament otsufeks: lähema 200 aasta jooksul peetakse iga aasta 365 korda, kisaastatel aga 366 korda Suurtfuguste Maipüha; sel ajal jääb igasugune walitfew ja ettewõtlik tegewus täieste seisma. Rahwastest aga, kes nimetatud inimesi seadufewastafelt puhferahu rikkuma sunniwad, wõetakse täielikkuse õigused ära ja nad mõistetakse sunnitööle mitte wähemaks kui 200 aastaks.“

Kurt Eisner (tapetud)

Dirjad ja mälestused Gestift

Sriina Adamsoni jutustus

Eelwõttid

See oli Pärnus 13. septembril 1920. Minu korter oli Eliisabeti uul nr 59. Mina magasin oowi pool tuas iiksi. Äkitselt kuulen nii kiiret klopimist, nagu oleks tuli lahti, et kogu maja waremeteks ähwardas ümber kukkuda. Mina ei teadnud midagi karta, sest ma ei olnud kinniwõtmistega tuttav. Kui klopimise peale ufse awasin, tuli terve kari mehi sisse. Esimine fissetulija oli, nagu pärast selgis, Ritsberg Tartust, kes tuppaa astus, sõjariist pius, nii et see ennem nähtawale tuli kui mees ise. Esimine küsimine oli tulijatel: „Kas siia on tulnud kaks naisterahwast?“ Ennem kui ma „ei“ wastamise lõpetasin, tormas kaakide kari minuist mööda tagumisesse tuppaa, kust nad minu seltfilsid leidfid. Kui nad ka meesterahwapesu leidfid, oli nende rõem suur, olgugi et ma seletasin et see minu mehe pesu on. Nagu ühest suust karjus kaagikari et „Ringisfupp on siin!“ Karja peamees andis käsua kõik oolega läbi otfida. Mind ei lastud paigalt liikudagi; ifegi kui pesu wahetasin, seisis nuuskur mul juures. Mind arresteeriti. Wõeti wangi ka seltfilsid Afu ja Tippoo, kes siis minu juures kortris olid.

Mees ka wangi ja nuuskurid kortrisse

Kui minu mees pärast minu kinniwõtmise põhjuste üle järel kuulama tuli,

wastati talle: „Oled arresteeritud oma naise narride tegude pärast.“ Nii siis ei olnud ma küllalt tugew oma tegude eest wastama, pidi ka mees aitama. Mees peeti kaks ja pool kuud kinni. Kui lahti sai, oli lehm kodu tapetud, tuba tiihjaks tehtud — nuhid olid kaks kuud endi tüdrukutega meie majas pidutsenud.

Pärnus nuuskurite nuusutada

Kõige ennem wiidi mind ja minu teised seltfilsid Pärnu nuuskuripolitfisseis. Seal meiega suurt ei räägitud; kordamööda käisid nuuskurid meid filmitsemas, nagu wäljamaalooime, mis Tartu nuuskurid nende kodulinnaft leidnud. Siis wiidi Saksa kiriku alla staapi. Seal käisid meid kõiksugu ifandad pealaeft jalatallani mõetmas. Waatafime igale kaagile julgelt filmi. Ei teadnud ju, misfuguse kuritöö korda saanud olime, mille eest oleks waja filmi maha liita; teadsin aga et need meie waatajad kõik niisugused on, kes ei teagi mis ilmas õigus on. Siis wiidi meid Pärnu maa-lonna wangimajasse.

Kiirfõit Tartu

Pärnuft kihutafime kiirrongiga Tartu Teel ütles iiks nuuskur meile meelitusefõnu: „Teiega ei saa mitte alwaste ümber käidud.“ Lubas Afut kuhugi poodi müüma panna, Tippot lubas

raamatupidajaks toimetada; ka minule andis mõista et minu jaoks koht on. Minu küsimise peale, misjagune see on, ütles see lurjus et mina selle ameti peale jään, mis tema on, et mul selleks andi olla.

Piinatambrisje

14. sept. õhtal jõudsin Tartu kaitsepolitseisse. Kästi pingile istuda. Siis kogusid kaagid kõik meie ümber, ja Nednik kirjutas täiesti kõrgist: „Kuradi Pärnu kommunuuna, nüüd olete meie käes! Olete meid küll n.....!“ Bachmann, kes arwas wist selle sõna küllalt kohase olemat, kirjutas veel juure: „Endid kah, endid kah. Küll me teile nüüd näitame!“

Si Tippe pandi eraldi kinni, mina ja Uju jäime ühte. 15-da hommikul kuulati mind esimisena üle... Küll kirjutasid siis minu peale Nednik ja Riitsberg, aga minult neid tunnustusi ei saanud, mis nad nõudsid. Süüdistasid mind suureks poliitikatigijaks ja kommunistide organisaatoriks.

Nende õigusemõiste

Mõne päewa pärast pandi mind siin-silma wasta ühe walekaebaja wõi äraandjaga, kes minu peale mitmesuguseid asju tunnistas; olin 4—5 ärra wahel. Need ärrad olid väga lahked ja pehmed selle pealekaebajaga, kellele sulakeelel üteldi: „Rääkige ta kirjale kõik, tema ajab ise tagasi. Teie olite raha pärast, inimene waatab ikka, kust teenida saab, teid me laiseme wabaks, aga selle kuradi kommunisti wiime Kruusikaufu.“

„Waja tappa“ ...

Sellest ajast peale algasid minul wiletsad päewad. Rewolwer tantsis alati kiirelt minu nina all, nuudiga lubati nahk soojaks kütta ja nahk pea peale kottu kiskuda. Ma seisin siis alati wakk. Ladusid mulle rumalaid sõnu lõpmata niipalju kui oskasin, mida mul äbi on veel korrata, ja ka niisugust sõimu, mida ennem veel kunagi polnud kuulnud. Nedniku käest sain ühe lõpsu tugewaste wasta nägu, Riitsberg raputas mind ka lord õige tubliste. Matasa oli wiis meest minu kallal ametis. Üks meelitas,

teine sõimas, kolmas oli nuudiga, neljas laskeriistaga. Wiimaks ütles isand Säärts: „Jätame ta praegu rahule, ei maksa meil end enam wihastada. Niisugust närakat pole ennem näinud. Küll ta õõsi oma paraja leiab, siis nüpelbada weel ästi nahk läbi, ja wiime Kruusikaufu. Tunnista ennem üles kui ilja on. Mitmed tahawad seda küll augu äärel teha, aga siis enam ei wõta kuulda.“ Kui ma selle peale wastasin: „Ma mitte midagi sellest ei tea, mis teie minult nõuate. Wiige mind tapale ilma süüta, kui tahate; töölisel pole maapeal nii ilgawat elu olnud, et see nii armas oleks“, siis wastati: „Waata kuradit, ta unustab oma lapse ka ära, kellele tal tarwis elada oleks.“

Mind wiidi siis üksikusse tuppa, kus Rawal Unts minu kallale tööle tuli: „Teie nii mõnus ja lahke naisterahwas, mul on teist kahju. Kas ise teate ka oma kurba saatust. See on küll kole teile rääkida: teid wiiaffe tänna õõsel Kruusikaufu. Kas teil lapsi ka on? Kuidas te ometi sühufese rämpsu sisse sattusite? Wist teadmata? Wõi ehk meelitas teid keegi? Ega mina teid sellepärast ei süüdistata, igatihel omad uwid. Aga mul on teist tõeste kahju. Rääkige, mis te teate, siis saate lahti.“ Kui ma aga ikkagi mitte midagi ei teadnud neile seletada, siis läks see ingepüüdja ära. Natuse aja pärast tuli ta tagasi ja küsis, kas ma mitte ehk wast wiina ei taha ja rääkis jälle nii südamlikult ja osawõtlikult: „Wangieliu teeb ju meeleolu nii alwaks, meil on ka naisterahwa oma olemas.“ Ma tänasin ja teatasin et ma wiina ei joo ega seda nüüd sugugi ei taha. Wõrgutaja läks uueste ära, aga tuli natuse aja pärast jälle tagasi ja tõi mulle peentleiba, worsti ja teed. Leiwa wõtsin küll wasta, aga ei julenud seda süüa, wiisin selle oma wangikongi ja jätsin söömata. Pärast päris see Rawal Unts minult, kas ma ikka leiwa tõeste ka ära söin. Tuli siis ka meie juure üks pikk ohwitseririides mees, tegi Antsuga juttu, andis talle wiina ja pakkus ka mulle; kui ma wõtta ei tahtnud, siis sundis seda tegema päris tungiwalt. Ma ikkagi aga wiina wasta ei wõtnud. Niisugune Antsu uurimine kestis kella kolmeist, mil minu protokollid

tegemine lõppes, kuni kella seitsmeni shtal. Alkasin wiimaks irnu tundma et nad mind õõsel peksma affawad; mahalaskmiski ma nii ei kartnudgi. Wiimaks lasti mind tagasi kongi minna.

Wangikongis olid teised seltsilised juba päris ärewuses minu pärast, ootasid mind rahutumalt. Kui sisse tulin asufid kõik rias minu ümber ja wahtisid inestantult ja ütlesid mulle kohe, ennem kui neile weel midagi rääkisin, minu nägu tunnistada et mind peksetud olla. Ma olin nii wäsinud et trepist waewalt jäkasin ülesse tulla.

Järgmise päewa omnikul kella 10 ajal wiidi mind uueste ülekuulamisele. Ülekuulajad panid mulle nimekirja ette, kus 62 nime oli ja ütlesid, et kõik need olla juba minu kohta ütelnud, et ma põrandaaluses tegewuses olen ja need 62 tunda kõik mind. Nuuskurid seletasid sellejuures: „See on küll ametlik saladus, aga sulle oleme sunnitud näitama, sest sa oled ju uskumata ja arwad, et ikkigi oled oma Pärnu kommunaast kinni kuffunud. Aga kõik sinu sõbrad on juba siin ja eile weel wõeti sinu kortrist kinni Mihkel Hoop ja paar tundi iljem ka Jüri Räästas. Kas ikka weel salgad? Nemad mõlemad ütlewad et sind tunnawad ja palju korde ütlewad teie juures käinud olewat ja sulle palka maksma.“

Sm M. Hoop'i tundsin ma ennem küll, aga Jüri Räästas'e nime polnud ma ennem kuski kuulnudgi ega polnud mul niisugusest inimesest aimugi. Sain sellepärast kohe aru et nuuskurid rumalaste waletawad. Nuuskurid aga seletasid: „Kas sa meid tahad lolliks teha? Niisugused kõik koguwad sinu juure kottu. Sa aga ei tea kellestgi! Waja seni tappa, kuni teadma affad.“

Peale seda affas igapäewane all elu peale.

Wangikong

oli külm, seinad nõretasid weest, akna alla kogusid omnikuks suured weejad, kahel afnal puudus wiis ruutu täieste, ja peale selle oli weel suurem arw katkiseid ruutusid. Küll rääkisime seal igale ärrale, kes aga filmi puutus, käidi meil ka klaaside mõetu wõtmas, kuid klaasid ise jäid meile ikkagi nägemata. Kogu talwel oli mul aäl ära, niiskus ja külm mõjus nii palju.

Küll nõudis aga wabel kannatust. Tunnimehed ja naised käisid meiega ümber kui loomadega, nagu üks erdine fandarm Belousow, kes wangisi inimeseks ei pidanudgi, ja üks ärra Dunapuu, kes äärmiselt tooreid sõnu meie kohta wälja ladus ja meie kallal lõugas kui lõukoer. Üksford nägin, kui üks ärra Waltun peffis ühte Wene naisterahwast, see karjus ta käes, ja kui rumalaid sõnu see timukas ise peksmise juures weel tarwitas, nii et äbi oli neid kuulda!

Siajõõf

Alkatusel saime ästi nalga tunda. Oli peedilehesupp, ka usfid ei puudunud selles. Shtal saime kolm mädanud kartulit. Kord tulid ärrad meid waatama, need olid Strandmann ja Sperling. Si Liiw affas neile sõõgi üle rääkima; sai ärrade käest nii tooreid sõnu wasta et wast aitas! Wastasid: „Ega meil figu pole, kellele anda wõiks. Ja kartulid on juhtunud niisugused.“ Wähe aja pärast peale ärrade lahkumiski tuli meie kongi käf et si Liiw piab kartja minema, sellepärast et ta on julgenud ärradele rääkida ja käsi wehkida. Aga meie ei annud si Liwi wälja ja teatasime et wiigu meid kõiki kartja, sest meie kõik wolitafime just teda meie eest rääkima. Küll oli aga siis rahutust; ärrade kari kogus kõik meie kongi uksele, meie aga ka järele ei annud; wiimaks wiisid si Liwi teise numbri seitsmeks päewaks.

Üks põrutaw päew

oli 12. weebruari, kui si Salme Mõisa ja Slate Ruschnerjowa surma mõisteti. Mõisa oli rahuliku näuga, kui lambrisse tuli, Ruschnerjowa aga oli närwilik. Dõsel affas wiimane oma juukseid kiffuma; omnikul oli ulk juukseid-põrandal maas raami ääres. Dõsel oli kole tema peale waadata: ta aina keeras oma juukseid sõrme ümber ja tõmbas karts ja karts.

Kangelasejurm

Juunikuu 8. wiidi si Salme Mõisa surmaoetus täide. Küll oli mul kahjul. Pärast kuulsime tema surma kohta... Rattasepp kutsunud Salme wälja ja Gipping lainud teda kruusiatku saatma ja inestanud, kui „kangeaelselt“ ohwer

ennast üleval pidanud: ta olla suuri rõõwolid saatmas käinud, kes on enne furnaotsuse täidesaatmist mõistuse kautanud ja kwinenud, kuid see waadanud julgelt surmale suhu. Autoft wälja minnes tahtnud timukad tal käe alt kinni wõtta, ueldes: „Amiseerime ka enne!“ — aga Salmezene pöbranud nende käest lahti, waadanud neile põlglikult otsa. Aud olnud weel kaewamata, ta istunud augu äärelle, silmitsenud timukate tegeuist põlgawalt ja rahulifelt pealt, oodates, kuni need oma töw tegid ja ütelnud neile: „Teie, timukad, tapate küll mind ära, aga ega sellega weel kõik pole; ka minu eest jääwad weel kättemaksjad!“ Weel palunud Salme: „Pange mind wenna juure!“ Wille peale timukad wastanud: „Teil aega maa all küll teineteise juure minna.“ Papiile, kes jumalaarmu pakkuma tulnud, üelnud Salme: „Teil ei ole minule mitte midagi anda, ega niisama ka minul teile.“

Raske õnnetus

16. juunil jäi Marie Hanson rumalaks. Õnnikul magasime alles, wõis kella 5—6 aeg olla, kui ta aledaste nutma affas. Läätime ta juure küsima, mis wiga on, ta ei wastanud, waid affas oma lapfi nimepibi üiidma: „Salme ja Jlda!“ ja affas kippuma: „Easte mind minna, kaua piimate mind, ma ei ole ju teile midagi teinud!“ Wahel tõstis sõrme üles meile „kufs!“ ja „kufs!“ tehes — „5 minutit weel.“ Wahel üiidis kiltatawalt lapfi: „Oodate, ma tulen warsti. Kes wõib mind keelata!“ Kui meie teda minna lasime, jookfis peaga wasta uft. Didsime siis 4—5-lesi teda kinni. Tunni mees ja tunninaine waatafid toore pilguga pealt ufse peal seistes ja ütlesid irwitades: „Seeb wigurid, tahab lahti saada!“

Üks tähtsam sündmus

oli weel 29. juunil, kui fl Anna Heilberg kinni wõeti. Ta toodi meie juure 15. juulil. Wul seisab praegu see põrutaw pilt silma ees, kui ta ufseft sisse tuli, longates, närust sinine, paistetunud, riided üheft küljest täieste purud, jalajäred karnas. Tegi ennast riidest lahti, selg oli peksust sinine; päris ale oli teda waadata.

Tähtsamateks päewadeks olid

Tohtupäewad,

wiis päewa järgimööda. Meid wiidi kohtusse piisimeeste tiheda ahela wahel; kõrwale waadata meie ei tohtinud, ei tohtinud ka mingifugust liigutust teha ega „nauwigurid“, seda üeldi meile iga õmmikul ennem ette. Kui weel see timuka wäljanägemistega mees (seljatagant waadates paistis ta ifeäranis jõle) meie peale lõugas nagu lõukoer, siis ajas irmu peale. See mees oli Hasenjäger. Igapäew andis ta meile kästusi et keegi ei tohi mitte sõnagi rääkida, sõduritele lubas meie kuuldes neist „tite sitta“ teha, kui nad „korda ei pia“ ja meid rääkida lasewad. Mina rääkisin oma mehega kaks sõna. Ta pani mind selle eest nurka; seisin kui koolilaps selle eest nurgas seinä ääres. Pandi weel peale mind teifi nurka, nii et me wiimaks wiiekese nurgas seisime. El Siuw julges sellele ärrale ütelda: „Tänan, ärrad, jalad olidgi päris aiged, müüd saab wähe ometi püsti seista!“ mille eest ta irmsaste sõimata sai ja ka nurka pandi. See sündis kohtu ootesaalis.

Kartfas

ma ei käinud. Kord pidime küll minema, selle eest et meie kuuefesi ei tahtnud ärradele tööle minna. Meie pidime nimelt teises walges tuas prouafestele näputööd tegema, kes wangimajasfe seda meile teha töid, sest nad said siis ju meie maksuta töwjõudu tarwitada. See oli enne wahetust, kui meie tööle ei läinud. Tuli küll wana Strandmann, ja meie ärrad olid kõik ärewil et meie tööl ei olnud, kuid siiski jäime seekord töölt ära ja kartfa ka ei pandud.

Nende seadus ja kõlbuis

Ühe naisterahwa wiisid kartfa, ilma et oleks üteldud mille eest. Ruttuti lihtsalt inimene-wälja, et „lähed pefusse.“ Kartfas tulnud aga pafs ärra tema juure, tahtnud teda wägistada. Ta rabelenud kõigest jõust wasta; oleks weel wähe olnud, ta oleks pidanud järele andma, jõud lõppenud tal juba otsa, ärra aga käinud talle peale: „Ruttu, ruttu!“ Õnneks aga juhtunud üks plekk kongi nurgas olema, rabelemise juures

kolisenud see, ärra kohlunud ja jooksnud wälja. See ärra on üks Tartu wangi-
maja ninamees Lipping.

See mees käib finniistujate naiste-
rahwaste juures nurumas et nad end
talle annaks. Tihti wägistab ta naiste-
rahwaid ise, kui aga selleks mahti saab.
Keda ta enese ihade täitmiseks walib,
neid pannakse kartsa, kus Lipping siis

nendega teeb mis ta iganes tahab. Kes
kartsas nõusse ei eida, neid peksab ta
nuudiga, mida ta alati oma põuetaskus
kannab. Kui ohwer ksenidama akkab, siis
seda tublimast ta peksab. Ja ütleb ning
kaebab pärast et „tahtis põgeneda“. Kes
aga Lippingu nõusse eidak, see saab
toidu wäljakirjutamise korral worsti ja
wõid ja jata kroonu kulul.

Jüri Abneri jutustus

„Seaduse“ wastane finniwõtmine

Mind wõeti finni 1921. a. juunis
(kuu keskse) Paasweres. Minu finni-
wõtjad olid: endine Paaswere kaitseleidu
ülem Seljof, Rakwere nuuskur Orlow
ja Rakwere nuuskuritebüroo juhataja
Uibopuu. Mind taheti wallamajasse
wiia, aga et wallamajas tuntud maha-
lastmisejuhtumised sagedased olid ja igal-
ühel teada oli et wallamajasse wiidud
inimestega metfikult ümber käidi, nõudis
minu finniwõtmise juure kokku kogunud
rahwas et mind wallamajasse ei wiidaks.
Sellepeale wiidi mind Rakweresse kaitse-
politseijaustonda.

Minu finniwõtmine siindis eelmiste
süüdistuste põhjal (et mina olla surma-
otsuseid teinud). Aga need eelmised ot-
sused olid juba kohtuuriija poolt läbi
waadatud ja ma olin juba kohtuuriija
poolt kuni kohtuni wabats lastud; mind
oleks ainult kohtuuriija wõi kohtupro-
kurör uueste wahi alla wõinud wõtta.
Minu finniwõtjad rikkusid sellega ise
oma demokraatliisi seadusi.

Rakwere kaitsepolitseis

alles algas mul saun. Esimisel päe-
wal ei tehtud mulle seal midagi iseära-
list. Ainult wast ehk see oli iseloomulik
et kui ma juua küsisin, siis toodi mulle
joogiks s o o l w e t t.

Minu ülekuulamine algas teisel päe-
wal. Ülekuulajateks oli Uibopuu ja
Orlow. Kõige esimine küsimine oli:
„Kuda sa julgesid kaitseleitu laimata?“
Nimelt süüdistati mind selles et mina
olla Wenemaale teateid saatnud Paas-
were wallamajas olnud peksmistele üle.
Ma seletasin et kui siin juba parunite
arst piinamiste jälgi leidis ja kui isegi

werine profurör Teemant sellele piina-
miseasjale kohtuliku käigu andis, siis
ei ole ajalehtedes ilmunud sõnumid
mitte laim. Mulle wastati: „Selle eest
saad weel oma jau.“ Edasi uuriti,
kellega ma olla need teated Wenemaale
saatnud. Mulle seletati, kuda ja millal
ma olla need teated Wenemaale saatnud.
Tuli ilmsiks et ma sel ajal, mil ma
„uurijate“ ütlesuse järele Wenemaale olla
teateid saatnud, koguni Rakwere wangi-
majas finni olin. Selle peale kiitis
Uibopuu mulle: „No meie nii ruma-
laste siin tegema ei akka juba, kui need
matfid seal wallamajas tegid. Meie
oskame siin paremine teha.“ Paaswere
wallamajas pekseti nimelt nii et igale
peksutile eluaegsed märgid järele jäid.

Gelmäng

Peale seda wiidi mind kuhugi teise
tuppa. Minu juure tuli Orlow wäga
ilus ja wiisaka jutuga. Ta kutsus mind
selttimeheks ja seletas mulle et tema on
ka Wenemaalt tulnud. Ta seletas pikalt
ja laialt et asi siin (kaitsepolitseis) ikka
nii ull ega irmus ei ole kui Uibopuu
mulle seda esialgu irmutas. Tema
(Orlow) on ju niisugune õiglane mees
ja ei taha wõltsimist ning pakkus mulle
paberit, et ma ise kõhe oma käega
kirjutaksin protokollile sellest, mis mina
tean, et siis keegi ei wõiks ütelda, nagu
wõltsiks meie siin. Ma wõtsin paberi
ja pliiatfi wasta ja lubasin siis ka kõhe
kirjutama akata. Jalamaid toodi mulle
igasugust süia, toodi marju, toodi suit-
susi ja muud. Mind jäeti siis ikki
tuppa kirjutama ja teatati et kui ma
olen oma kirja walmis saanud, siis ko-
putagu ma ukse peale. Ma sain oma

kirja õhtaks walmis, kirjutasin umbes neli tundi. Kirjutasin kirja nii et sellele mitte tähtegi ei saaks juure lisada. Ündsin siis oma kirjutuse nuuskurite kätte.

Ma kirjutasin protokollki nimelt kõiki neid peksmisi ja piinamisi, mis oli toimetatud; kirjutasin nendest walitsuse-wõimude ülekohtust ja wõltsimistest, millest ma teadsin; kirjutasin et mitte mina ei ole punane rööwel, nagu mind kutsuti, waid et punased rööwolid on need rahwa peksjad ja tapjad, kes rahwa punast werd walawad.

Timukad wõtawad wogu ja allawad peale

Nuuskurid affasid minu kirjutust teises tuas lugema. Mõne minuti järele tõusis teises tuas suur torm lahti. Uibopuu affas sõimama ja karjuma igasuguste sõnadega. Kuulsin kui Uibopuu ütles: „Ma tahan teda p õ h i m õ t t e l i s e l t üle kuulata.“

Uibopuu tuli minu juure ja lubas paremaid abinõusi tarwitada kui kiila piinajad, uhkustas et tema wast alles oskab piinata. Kutsus teisi ametnikka (wiis inimest) ja käskis neid mind käsile wõtta. Nende ametnikkude seas tundsin ainult Seljofi, teised olid mulle wõerad. Uibopuu käskis neid: „Asetage ta paigale.“

Mind wiidi ühte tupp, kus ühtegi afent ei olnud. Tuas oli pisikene laud, weewann ja aruldafelt suur raudwedrumadrats tugewate raudjalgade peal. Madrats oli paljas, katmata.

„Trummi lömine“

Mul wõeti riided kõik seljast ära. Mind pandi siis täieste alasti suure wedrumadratsi peale. Mind siuti selle madratsi külge raudadega nii kinni, et mu kumbgi jalg ja käsi teine teisepoole madratsit jäid. Siis toodi tolli jämedused ja pooleteist arssina piklused raudpulgad, nendele keerati wilt ümber ja afati mulle nendega kõhu peale taguma, wõi nagu need wabariigiametnikud ise ütlesid: „trummi löma“. See trummi-lömine just wäga kaua ei kestnud, nii umbes weerand tundi. Kui trummi-lömine lõppenud oli, tuli Uibopuu teisest tuast ja küsis: „No kas nüüd

affad mõislikult rääkima?“ Ma ei wastanud selle peale mitte midagi. Uibopuu tuli minu juure ja püüdis minu suud lahti teha. Ma aarasin tema sõrmest ammastega kinni.

„Mereweese suplemine“

Peale seda keerati mind madratsil teisipidi: kõht alaspidi, selg ülespoole. Uibopuu käskis oma poisja: „Nüüd weel natukene, laske wähefene teba mereweese supelda, kuid oidke et talt aga just inge wälja ei wõta.“ Läks ise selle peale minema. Kuulutas weel enne äraminemist: „Ommet siis affab ülekuulamine.“

Mulle pandi laud selja peale ja koputati millegagi selle peale. Mind wõeti siis madratsi küljest lahti, wiidi kuhugi keldritaulisefse ruumi ja kasteti mind tünni, kus mingisugune wedelik oli, mis minu ihu üleni õhutama pani; wist oli see soolwee tünn. Pärast lasti minu ihu õhu käes ära kuiwada, lasti mind riidesse panna ja wiidi jälle sinna tupp tagasi, kus ma algul olin.

Sõdgiks toodi mulle eeringit ja leiba, joogiks — soolwett ja piiritust. Olin kuni ommikuni rahus.

Allkirjandumine

Järgmisel päewal ilmus ommikul kella 9 ajal Uibopuu mind uueste „uurima“. Ta luges mulle mitmesuguseid protokollisi ette, mis mitmesugused kohalikud elanikud olid punaste kohta teinud. Edasi seletas Uibopuu mulle et mina teinud küll protokollki, kui mitte just enese kohta, waid nende (kaitsepolitsei) kohta ja et nüüd tema (Uibopuu) õffel on ka ühe protokollki kirjutanud just niisama minu kohta, ja nagu mina ilma nendeta protokollki kokku seadsin ja neid mitte üle ei kuulanud, niisama seadis ka tema minu kohta selle protokollki kokku ilma minu ülekuulamiseta. Ta luges mulle selle protokollki ise ette ja nõudis et ma sellele alla kirjutaksin. Mina tema kirjutatud protokollki alla ei kirjutanud: Mind jäeti tupp üksi kuni widewikuni.

Õhtal algas uueste Uibopuu tehtud protokollki „allakirjutamine“. Kui ma jällegi allakirjutamisest lahti ütlesin, algas eelmise päewa „rääkimapanemine“ uueste peale, ainult selle wahega et

seeford merevees suplemist, see on soolweetiinni panemist ei olnud.

Elektrimadratsil

Beale seda lasti madratsisse elektriwool sisse. Umbes iga minuti järele katkendati elektriwoolu. Ma ei tea kui tugew wool see wõis olla. Elekter loikas mulle ihusse nagu mugadega ja tuhandede nõeltega. Iseäranis walus oli see iga woolu katkestamise korral. Niiviisi talitati umbes pool tundi. Enne elektriwoolu pandi mulle mingisugune märg asi rinna peale; ma ei saanud ise näha, mis see oli. Põrandal oli paari jala pikkune wann weega; mis sellega tehti, ei saanud ma ka mitte näha. Kogu aeg olin ma täieste segane, kõik oli filmade ees segane, siiruwiruline.

Beale pooletunnilist elektriseerimist nõuti minult uueste protokollil allakirjutamisest, millest ma jällegi ära ütlesin. Mind tehti madratsilt lahti ja lasti toibuda.

Kahe wõi kolme tunni pärast pandi mind uueste madratsile ja elektriseeriti jällegi. Seeford kestis see wähem aega, umbes wiis minutit. Ma olin täieste mõistufeta, wõimetu, nii et isegi ka protokollile poleks saanud (poleks jätkanud) alla kirjutada, kui seda ka tahtnud oleks. Mäletan et mind wiidi teise tuppa. Mõistus oli mul peale seda nii segi et ma enam ka päwi ei mäletanud. Olin wiist kaks päewa teises tuas, kui jälle uueste allasin midagi oma ümbrusest aru saama.

Allkiri

Kui ma paari päewa pärast (wiist oli nii kaua) olin toibunud niiwõrd, et ma vähemast wõisin oma nime kirjutada, ilmus Uibopuu uueste minu juure oma protokolliga ja nõudis jällegi minu allkirja. Kui ma alla kirjutada ifkagi ei soowinud, siis toodi madrats minu juure tuppa. Mind enam madratsi tuppa ei wiidud. Lubati mind jälle madratsile panna. Andsin siis selle peale Uibopuu protokollile oma allkirja. See protokoll, millele ma oma allkirja andsin, sisaldas neid sündmusi, mis Baaswere wallamajas olid olnud ja seda, et mina olla mitmesuguseid otsuseid walgete kohta alla kirjutanud. Siis nõudis Uibopuu veel

allkirja teisele protokollile, milles räägiti, kuidas mina olla Baaswere sündmuste kohta sõnumid Rakwere türmist wälja saatnud ja neid Wenemaale toimetanud, kus need lehtedes olla ilmunud.

Teisele protokollile ma allkirja ei annud.

Pole soowitaw surmaks piinata

Osa minu piinajatest tahtsid mind uueste madratsile panna, aga Uibopuu ei lasnud; arwates et ma seda enam wälja ei kannata, ja et kui ma siin ära kaun, siis tuleks skandaal, sest et inimestel teada oli et ma Rakwere kaitsepolitseis olen. Niiviisi jäigi teisele protokollile minu allkiri seeford andmata.

Selsamal päewal wiidi mind õhtal pimedas

Rakwere wangimajasse

Seal asetati mind poliitikaliste wangide kambriisse (kong nr 3). Teisel õhtal tuli Uibopuu ise tüüri ja lasi mind nr 4-dasse kongi panna, kus rööwmõrtsufad sees olid. Seal mõrtsufate kongis olin ühe öö. Nõudsin et mind welskeri juure lastaks, kes minu wigastusi wõiks tunnistada. Welskeri juure mind küll lasti, aga welsker ütles et ta mulle mitte mingisugust tunnistust ei anna minu piinamiste kohta; kui ehk tohter seda teeb, siis saan ma niisuguse tunnistuse. Tohter pidi tulema nädali pärast.

Arsti eest kartsa

Tohtri juure ei lasta aga neid, kes kartsas on. Sellepärast pandi mind seks ajaks kartsa, kui tohter wangimajasse tuli. Nii ei pääsenud ma tohtri juure mitte. Kartsas olin kolm päewa. Ma nõudsin et mind pandaks poliitikaliste wangidega ühte kambri ja ei lubanud ennem kartsaast lahkuda, kui seda tehtud pole. Mind pandi siis sega-kambriisse.

Uus piinamine

Umbes kuu aja järele wiidi mind uueste kaitsepolitseisse. Seal akati minult uueste allkirja nõudma sellele teisele protokollile, mis waremalt alla kirjutamata jäi. Ma allkirja ei annud. Mind tauti siis ärjasoeradega, kuni ma meelemärkufeta ja nõrkenult maha lange- sin. Mind wiidi uueste wangimajasse tagasi ja lubati teisel päewal jälle

kaitsepolitseisse tuua, aga seda enam ei tehtud.

Kohtuuriija üle ei kuulata

Ma olin mitu korda nõudnud et mulle teatataks mispärast ma finni istun. Peale teistkordset kaitsepolitseis käimist teatati mulle wangimajasse, et ma olen teise jäuskonna tähtsamate asjade kohtuuriija all finni ja selle käes olla kõik minu asi. Nõudsin selle peale mitu korda et see kohtuuriija mind kordgi üle kuulata, aga ülekuulamist ikkagi ei tulnud.

Septembris (umbes kuu aega enne kohut) anti kõik süüdistusmaterjal kätte, teatati ühtlasi ka kohtupäew.

13. oktoobril wiidi mind Tallinna keskwangimajasse.

Rakweres wangimajas oli minu kohta eraforraline kaitsepolitsei määrus, mille järele ma eraforalse walju korra alla pidin kuuluma. Tallinnas sain wangis natuke kergemine ingata, sest seal minul enam sarnaseid jesuiitlikka tagakiusamise määrusi ei olnud.

Surma!

20. oktoobril olin Tallinnas sõjawäeringkonnakohtus, kus mind surma mõistetati mahalaskmise läbi. Enne kohut andsin ma küll õigel tähtajal 13 tunnistajat üles, kes oleksid wõinud minu asja kohta seletust anda, aga mitte ühtegi nendest üle ei kuulatud.

Kuulata ja lõpetada

Peale kohut olin eeluurimisewangimajas kaelakohtuliste surmamõistetute

seas. Andsin peale seda weel kaebtuse minu Rakweres piinamise kohta prokuratuurale fiske. Wist 23. oktoobril kuulata mind keegi kohtuuriija selles asjas üle; mitte sõnagi ta minu seletustest üles ei kirjutanud, waid tegi lihtsa ja lühikese protokollu, et „kaebajal mitte mingisuguseid dokumentlisi tõendusi ei ole“ ja et „tõenduste puudusel asi ära lõpetada“ tuleb.

Tallinna wangimajas

Celuurimise wangimajas olin umbes kaks kuud raudus. Detsembris, enne jõuluid, wiidi mind neljandale korrale, kus teiste poliitikalistega ühes olin.

Sääralist uudist wangimaja elus minule enam ei olnud. Olin juba niigi küllalt igasuguseid piinamisi näinud.

Weebruaris (ei mäleta mis päewal) konfiskeeriti sunnitööliselt Tii'ilt madrats ära, mis lahtisaanud wangisoliija Baher talle oli jätnud. See madrats anti Israelfoni tapjale Koppelmannile.

Jaauarist eraldati f. Sommerling teistest täieste ära, wõeti temalt kõik paberid ja pliitid ära.

Kui riigikogu liikmed türmis käisid, siis ei toodud neid ühtegi korda sinna kongi, kus mina ja teised selfilised finni istusime.

Elusje!

29. märtsil 1922. a. wahetati mind walgefaatlaste wasta Nõukogude-Wenemaale.

Rahwuswaheline

raamatute, kooli- ja kirjutusetarbete kauplus

Peterburis, Wosnessenski prospektil nr 28

Kõigikeelsete raamatute ostmine ja müümine

Kõige täielikum on eestikeelse kirjanduse osakond

⚡⚡⚡ **Laenuraamatukogu** ⚡⚡⚡

Postiaadress: Петроград, Вознесенский пр. 28.

Международный

Üleilmiline revolutsioon

(Peatükk Ülandi kommunisti Hermann Gorter'i raamatust)

I

Üleilmiline revolutsioon on möödapääsemata, sest kõikide rahwuste imperialismuse, üleilmiline imperialismuse on ühewõrra armus kõigele proletariaadile.

Sellepärast piab rahwuswaheline proletariaat ühinema, et üleilmlikku imperialismust äwitada.

Uga imperialismust ei wõi äwitada ilma kapitalismuse äwitamiseta.

Sellepärast on sotsiaalne revolutsioon, revolutsioon, mis on pöördud imperialismuse äwitamisele ja sotsialismuse korraldamisele, möödapääsemataks saanud.

II

Kapitalismusel ei ole pääsmist imperialismusest. Ja ei ole sellepärast proletariaadil pääsmist imperialismusest.

Imperialistlik kapitalismuse lõhkus maailma rahwad kahte salka, kellede sihiks maailma wõitmine on.

Kolm wägewat rahwust, Saksamaa, Inglismaa ja Ühisriigid on selle kahe salga wõitlusejuhtideks.

Läbielatawal ajajärgul on aga täieste mõtteta selle asjakäigu üleilmiline otsustamine. Ehk küll kolm wägewat rahwust ja kõik nendega ühendatud olewad rahwad maailma walitsemisele — ühe rahwuse ehk ühe rahwusesalga walitsemisele püüawad.

Ja ei ole selle riitu teist abinõu otsustamiseks kui sõda.

Tõsi, kodanlus ja ühes temaga reformistid, sotsiaalisamaalased ja walemarkistid otšiwad teisi lahendusi, aga need lahendused on petlikud ja sünniwad ainult terve ilma proletariaadi pimestuseks ja orjastuseks.

Mitte sunduslik wahelohus, mitte terve ilma „rahwasteliit“, mitte sõjawägede kautus, mitte „rahwaste enesemääramise õigus“, mitte „demokraatia“, mitte kõik teised abinõud, mida meile ette kantakse, ei wõi kapitalismust neist sisetest wastaoludest wälja wiia, millesse

ta sinni on jäänud, ei wõi päästa teda lisawäärtuse määratust kottukuhinemisest ja selle kottukuhinemise tagajärgedest — laienemise püüdest, ei wõi kõrvaldada teda nendest wõitudest, mida ta tegema piab, sõdade, millesse ta sellepärast tõmmatakse, eneseäwitusest, kui kõige selle järeldusest.

Lisawäärtuse määratu kottukuhinemine, selle lisawäärtuse ja tema elawa ja eluta allikate eneseäwitatus: see on lahendamata kottupõrge, millesse kapital langeb.

Kapitalismuse olu — lisawäärtuse lõpmata kottukuhinemine ja laienemise püüd — ei wõi sisetest wastaolu pärast lahendust leida.

Proletariaat ei wõi kauem seda seisukorda kannatada. Tema piab üles tõusma, et ennast orjastuse armust ja ulgaltisest tapmisest wabastada.

Uga kapitalismusest wõib ta ainult kapitalismust äwitades pääseda.

Selwiisil muutub tema wastaakkamine, tema wõitlus paratamata revolutsiooniks üleilmilise kapitalismuse wasta, terve ilma proletariaadi sotsiaalses revolutsiooniks, üleilmiliseks revolutsiooniks.

III

Ja see revolutsioon on wõimalik, on täidewiidaw. See on täidewiidaw ja wõimalik järgmistel põhjustel:

Kapitalismuse on sotsialismuseks küps.

Sõda löi alused sotsialismusele. Kapitalismuse on ise sunnitud sotsialismusele minema, muidugi „riiklilise sotsialismusele“.

Selwiisil tõstab proletariaat inimsoo üleilbilise edenemise sihiks.

Uga sõja ainelised ja waimlised tagajärjed on proletariaadile niuwõrt kohutawad, et nad teda paratamata revolutsioonisse piawad tõukama.

Elawa ja eluta tööstusejõu äwitamine, mure, wiha, nälg, lõpmata werine tapmine — see kõik tõukab proletariaati revolutsioonisse — sõja ajal ehk selle lõpetuse järel.

Ja rahvusvaheline proletariaat on oma korraldustes niivõrt tugew, et ta rewolutsiooni teustada võib.

Järgmine eeskawa piab meie arwates rahvuswahelise proletariaadi poolt wasta wõetama:

Riigiwõimu proletariaadi kätte minel.
Seaduseandmise proletariaadi kätte minel.

Elamise alammäära kindlustus kõigile töölistele ja nendele, keda töölistele sarnaks piab lugema.

Kõige tööstuse, kaubanduse ja weuasjanduse walitsemise proletariaadi kätte minel.

Üleüldine töökohustus.

Riigi wõlgade kustutamine.

Sõjakasude ärawõtmine.

Riiklud ainult kapitali ja sisjetulekute pealt, ja sellejuures kapitali pealt sarnases progresiwiis, mis tema ärawõtmiseni wiib.

Banfade eksproprieerimine.

Suurte tööstuseettewõtete eksproprieerimine.

Maal üleüldise ühiskonna omanduseks tegemine.

Kohtutegewuse proletariaadikätte minel.

Kõigi poshlinade ja tariifide kautamine.

Militaristlike korra kautamine. Proletariaadi sõjariistupanek.

Selle programmi alustel võib rahvuswaheline proletariaat kõiki orjastatud töötawad klassi oma poole tõmmata ja ühendada kõiki töölisti.

Selle programmiga ta wõidab.

IV

Ja üleilmisel proletariaadil on juba rewolutsioon näituseks: Wene rewolutsioon — ilgaw eeskuju terve ilma proletariaadile.

See näitas et on ainult üks abinõu wõiduks: proletariaadi ühendus, rahvusline ja rahvuswaheline, ja rewolutsiooni ühendus.

Kui ühe rahwuse proletariaadil ühtmeelt ei ole, siis jääb ta rahwuslike kodanluse orjaks, kui rahvuswahelisel proletariaadil ühtmeelt ei ole, siis on ta rahvuswahelise kodanluse ori.

Kui proletariaat ei wõitle lõpulise rewolutsiooni, kapitalismuse täielise ümber-

lõpmise eest ja ei wii seda wõitlust otsustawa wõiduni, siis ei too ta proletariaadile ega teistele töötawatele klassidele päästmist ega tõmba enesega kõiki töölisti ja orjastatud klassi kaasa.

Wene rewolutsioon aga õpetas weel midagi muud.

Tema leidis selle kaju, milles proletariaat wõita võib: töölistenõukogud igas külas, igas maafonnas, terwel maal.

Töölistenõukogud, kelle kätte kõik majanduslik ja poliitikalik wõim on koondatud.

Töölistenõukogud, kes kapitalismuse äwitawad ja sotsialismuse loowad, kes kapitalismuse eksproprieeriwad ja kõik wõimu ja kõik rikkused sotsialismusele annawad; töölistenõukogud, kes majanduslise ja poliitikalise sotsialismuse üles ehitawad.

Töölistenõukogud ehitawad uue ühiskonna, uue inimsoo kaju ja olu.

Töölistenõukogud, kes praegu enestesse wõitlewat proletariaati liidawad, ainult wõitwat proletariaati, aga kes kord enestesse terve inimsoogu wõtawad.

Töölistenõukogud, töö- ja ainult töölistenõukogud, kes kord kõige kõrgemateks, kõige pühamateks inimsoo ühendusteks saawad.

Nii siis, proletariaadi ühendus iga rahwuse keskel; rahvuswahelise proletariaadi ühendus; proletariaadi ühendus, organiseerimine töölistenõukogudesse: need on kolm kõige suuremat põhjusemõtet, mida Wene rewolutsioon terve ilma proletariaadile õpetab.

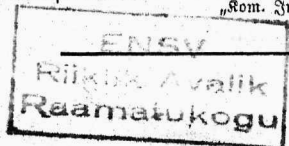
Kui Lääne-Euroopa, kui Põhja-Ameerika, kui maailma proletariaat ühineb — üleilmilise rewolutsioonilise Internatsionaali loob — kui ta rewolutsioonis üksmeelne on, kui ta töölistenõukogud organiseerib ja kõik majanduslise ja poliitikalise wõimu nende kätte annab:

Siis wiib rahvuswaheline proletariaat üleilmilise rewolutsiooni wõiduni.

Juba meie näeme, mitte enam nii kauges tulewikus, uut Internatsionaali ühendawat kõigi maade töölistenõukogusid.

Juba meie näeme, õige lähedal, üleilmist tööliste kesknõukogu.

Juba meie näeme eneste ees internatsionaalseid nõukogusid, uue, waba, kommunistilise inimesesoo eelkäijat.

1922. a. jaanuaris Eesti Veneemale vahetatud vangid

I rida (pahemast poolest parimatele): 1) Paul Annuf, 2) Liidia Ivanova, 3) Eate Kuschnetjova, 4) Luifa Kantsing

II rida: 5) Anton Semmal, 6) Driina Adamion, 7) Anna Heilberg, 8) Amanda Nitsberg, 9) Saan Peterson.

III rida (veeravad): 10) Marta Gisman, 11) Klaara Tiimann, 12) Woldemar Leppich, 13) Mikkel Sai, 14) Nofaalle Lipsberg, 15) Georg Kreutis, 16) Leonhard Tiitsen.

IV rida: 17) Gustaw Päärman, 18) Nuban Tiismaan.

Pildil olejatel on kuni wärsajastmiseni wangis istunud 22 aastat ja 11 kuud; jellest eelurimise-wangistus jes 13 aastat ja 4 kuud. Liidia Ivanova mõisteti eluagajele sunnitööle. Wärsajastmusest oli 6 uurimisealust; teised 9 (peale Georg Kreutisi) olid mõistetud sunnitööle 62 aastaks ja S. Kuschnetjowa surma. S. Tiitsen on uueste Tallinnas wangis.

Mahalaafmine

Saksa kunstn. S o I z i pildist